

**Problematika volby střední školy na 2. stupni
základní školy**

**The secondary-school choice problems on a second
grade of primary school**

Diplomová práce

Hana Davidová

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Marta Franclová

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

2012

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 17. 12. 2012

.....

podpis

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Martě Franclové za vedení mé diplomové práce a poskytnutou pomoc při jejím zpracování.

Anotace

Diplomová práce se věnuje problematice volby střední školy u žáků na druhém stupni základních škol. Cílem je zjistit, jak jsou žáci ve škole na tuto volbu připravováni a zda mají dostatečné informace o této problematice. Teoretická část se věnuje problematice perspektivní orientace. Dále se zabývá tím, jak je volba povolání začleněna do kurikulárních dokumentů. V poslední části je zmapována odborná literatura, která se zabývá touto problematikou. V praktické části se autorka zaměřuje na výsledky výzkumu, který zjišťuje, jaké mají žáci informace o typech středních škol, jejich zaměření a oborech a co je nejvíce ovlivňuje v rozhodnutí, na kterou školu si podají přihlášku.

Abstract

The thesis deals with the the secondary-school choice problems on a second grade of primary school. The aim is to determine how the students are prepared for this option at school and whether they have sufficient information on this topic. The theoretical part deals with prospective orientation. It also deals with how the choice of an occupation is included in the curricula. The last section maps literature that deals with this issue. In the practical part, the author focuses on the results of research that investigates what information have the pupils about the types of secondary schools, their focuses and fields and what is the biggest influence in the decision on which school to submit an application.

Obsah

1. Kurikulární dokumenty	12
1.2 Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání.....	13
2. Problematika motivace a perspektivní orientace.....	16
2.1 Perspektivní orientace	16
2.2 Perspektivní orientace a volba střední školy.....	18
2.3 Podmínky perspektivní orientace	19
2.4 Faktory ovlivňující perspektivní orientaci žáků.....	19
3. Průběh volby střední školy.....	22
3.1 Sebepoznání a zájmy.....	22
3.2 Plánování výběru povolání.....	23
3.4 Kdo pomáhá žákovi při rozhodování	25
4. Inspirace v literatuře.....	27
4.1 Nejdůležitější momenty jednotlivých publikací.....	29
5. Informace o středních školách na internetu	36
5.1 Internetové stránky.....	36
6. Výsledky výzkumu	40
6.1. Téma výzkumu.....	40
6.2 Metoda výzkumu.....	40
6.3 Zkoumaný vzorek.....	41
6.4 Výsledky získané vyhodnocením dotazníků.....	42
6.4.2 Vysvětlení základních pojmů.....	43
6.4.3 Nejvíce preferovaný typ škol u žáků.....	45
6.4.4 Druhý nejvíce preferovaný typ střední školy u žáků	47
6.4.5 Vysněné povolání.....	48
6.4.6 Faktory ovlivňující žáky při výběru střední školy	50

6.4.7 Nejčastější způsoby vyhledávání informací o středních školách.....	53
6.4.8 Výstavy, kde se prezentují střední školy.....	54
6.4.9 Návštěva úřadu práce	56
6.4.10 Výchovný poradce	58
6.4.11 Žáci a budoucnost	59
6.4.12 Pracovní uplatnění.....	61
6.4.13 Zájmy	62
6.4.14 Rodiče	64
6.4.15 Dojíždění do školy	65
6.4.16 Lékařské potvrzení na přihlášce.....	67
6.4.17 Přihlášky na střední školu	67
6.5 Shrnutí praktické části.....	69
7. Závěr.....	71
8. Použitá literatura	72
9. Seznam příloh.....	74

Úvod

Podnětem ke vzniku této diplomové práce byl fakt, že žáci druhého stupně, především 9. ročníku, často neví, čemu by se chtěli po skončení základní školy dále věnovat. Mnozí z nich nemají představu o svém budoucím povolání a s tím souvisí i to, že často tápou při rozhodování, na jakou střední školu si dát přihlášku. Důvodem může být to, že existuje velké množství středních škol a oborů a oni nejsou dostatečně informováni o všech nabídkách a možnostech, které mají.

I přesto, že v dnešní době mají žáci přístup k mnoha informacím, ať už v podobě tištěné nebo na internetu, mohou mít často problém vybrat si to nejdůležitější a umět vyhledat to, co skutečně potřebují. Zajímalo mě tedy, jakým způsobem jsou žáci vedeni ať už ze strany učitelů tak i ze strany rodičů k tomuto důležitému kroku v jejich životě.

Volba povolání je prvním významným rozhodnutím, které musí dospívající žák učinit. Předpokladem pro správné rozhodnutí je, že žáci by měli být již v tomto věku schopni orientovat se v dostatečné míře ve světě práce a umět posoudit svoje schopnosti a dovednosti. Při rozhodování hrají důležitou roli rodiče a škola. Rodiče ovlivňují své děti radami, které jim dávají, povoláním, které právě oni vykonávají, vzděláním, kterého dosáhli. Oproti tomu škola by měla žáky systematicky připravovat na tuto volbu a poskytovat jim odborné poradenství, které rodiče v mnoha případech nejsou schopni obsáhnout. Podmínkou pro úspěch je vzájemná spolupráce školy a rodičů.

Zaměřila jsem se na žáky 9. tříd, protože právě oni jsou ve fázi, kdy se již musí rozhodnout pro nějakou střední školu, a proto se o tuto problematiku zajímají nejvíce. Výzkumu se zúčastnily 4 základní školy, celkem 49 žáků.

Cílem diplomové práce je zmapovat, jaké informace žáci mají o možnostech dalšího studia, případně pracovního uplatnění, zda ví, kde potřebné informace získávat a jakým způsobem jsou vedeni učiteli a rodiči k tomu nejlepšímu rozhodnutí.

1. Vymezení základních pojmů

Nejprve je potřeba si ujasnit a definovat základní pojmy, které se budou v této diplomové práci objevovat.

Volba povolání

Volba povolání je charakterizována v Pedagogickém slovníku jako „*proces zahrnující rozhodování o volbě studia, nebo přípravy na povolání, konkrétního povolání a celou profesní dráhu člověka. Součástí celkového vývoje osobnosti, v němž hlavní roli hrají rozhodovací procesy → profesní orientace, profesní poradenství, výchovné poradenství, výchovný poradce.*“¹

Profesní orientace

S volbou povolání souvisí také profesní orientace. „*Hlavním obsahem je zejména utváření a rozvíjení reálného profesního cíle a perspektivy mladého člověka a vlastností a schopností významných pro proces volby povolání, jeho vykonání a eventuálně rekvalifikace.*“²

Perspektivní orientace

Perspektivní orientace je v Pedagogickém slovníku vymezena jako „*Zaměřenost jedince na cíle, které si sám vytyčuje pro svůj osobní rozvoj do budoucna. U žáků a studentů je významnou složkou motivace výkonu a souvisí s žákovým sebepojetím a sebehodnocením. Perspektivní orientace je odlišná v závislosti na věku, pohlaví a socioekonomickém postavení žáků.*“³

Kurikulum

Pojem kurikulum je v Pedagogickém slovníku charakterizován jako „*1. Vzdělávací program, projekt, plán. 2. Průběh studia a jeho obsah.*“⁴

---

¹ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J.: Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2003. s. 274

² PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J.: Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2003. s. 181

³ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J.: Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2003. s. 163

⁴ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J.: Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2003. s. 110

Rámcový vzdělávací program (RVP)

Rámcový vzdělávací program je vytvářen v návaznosti na Bílou knihu. Podle Pedagogického slovníku „*Rámcové vzdělávací programy vymezují cílové zaměření vzdělávání na daném stupni/pro daný obor vzdělávání a očekávané výstupy. Charakterizují je priority, cíle, klíčové kompetence a obsah v širších oblastech (např. jazyk a komunikace, matematika a její aplikace).*“⁵ Školy si na základě těchto programů budou moci vytvářet vlastní vzdělávací programy, které přizpůsobí svým podmínkám.

Bílá kniha

Bílá kniha je podle Pedagogického slovníku „*Mezinárodně přijatý název pro koncepční a programový dokument, např. v oblasti vzdělávací politiky.*“⁶

Středoškolské vzdělání

Jedná se o vzdělání, kterého lze dosáhnout při dokončení střední školy. „*Prohlubuje všeobecné vzdělání, poskytuje diferencovanou přípravu na další vzdělávání, vysokoškolské studium nebo přípravu na profesi.*“⁷ V české terminologii je tradiční, že za středoškolské vzdělání je považováno to, které je ukončeno maturitou.

Střední odborná škola

SOŠ je součástí systému středního školství. Připravuje především na výkon odborných činností, mezi které patří zejména ekonomické, pedagogické nebo zdravotnické. Umožňuje i přípravu pro studium na vysoké škole. „*Poskytuje střední odborné vzdělání (ve studiu kratším než 4 roky) a úplné střední odborné vzdělání (ve čtyřletém studiu) zakončené maturitou.*“⁸

---

⁵ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J.: Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2003. s. 197

⁶ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J.: Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2003. s. 25

⁷ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J.: Pedagogický slovník, Praha: Portál, 2003. s. 234

⁸ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J.: Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2003. s. 232

Střední odborné učiliště

SOU je také součástí systému středního školství. Připravuje žáky, kteří navštěvují učební obory, na výkon dělnických profesí. Zajišťuje obvykle teoretické i praktické vyučování. „*V učebních oborech nematuritních se žáci připravují obvykle 3 roky (výjimečně 2 roky). Ve studijních učebních maturitních oborech 4 roky.*“⁹

Gymnázium

„*Typ výběrové střední školy poskytující úplné střední vzdělání zakončené maturitní zkouškou. Hlavní funkcí je příprava na vysokoškolské studium.*“¹⁰
Tento typ školy má u nás dlouholetou tradici.

Maturita

Maturitní zkouška ukončuje studium na střední škole a opravňuje ke vstupu na vysokou školu. „*V ČR je zavedena na gymnáziu, středních odborných a uměleckých školách, ve středních odborných učilištích (studijní obory)*“¹¹

---

⁹ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J.: Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2003. s. 232

¹⁰ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J.: Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2003. s. 71

¹¹ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J.: Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2003. s. 118

2. Kurikulární dokumenty

2.1 Bílá kniha – obecné cíle výchovy a vzdělávání

Bílá kniha je dokument, který je národním programem rozvoje vzdělávání v České republice. Vznikla pod záštitou MŠMT v roce 2001.

Lidé žijí v době nepředvídatelných změn. Aby jedinec byl schopen se těmto změnám přizpůsobit, je důležité, aby jeho výchova a vzdělání probíhali ve sféře rodinné, společenské i občanské reprodukce. Člověk je schopen žít v různých rozmanitých prostředích, ale pro každé z nich se musí naučit způsob života. Organizace společnosti je velmi složitá a rozvětvená dělba práce umožňuje prosperitu každému jednotlivému občanu. Ovšem čím složitější je život společnosti, tím více znalostí a dovedností si musí člověk osvojit, aby se dokázal prosadit a uplatnit. Tato situace vede k tomu, že doba potřebná pro vzdělávání a výchovu se stále prodlužuje.

Lidský kapitál je v současné době velmi vážený a považuje se za rovnocenný s kapitálem fyzickým a finančním. Z toho plyne, že vzdělání je nezbytnou součástí společenského života a je i jedním ze základních lidských práv, které je poskytováno všem lidem.

Cíle vzdělávání jsou odvozovány z individuálních a společenských potřeb. Vzdělání se nevztahuje jen na vědění a poznávání, ale pokud se bavíme o pracovním uplatnění, tak se jedná především o schopnost uplatnit se v měnících se podmínkách zaměstnanosti a trhu práce. *„Proto má vzdělání více rozměrů, je současně zaměřeno na rovinu osobního rozvoje, začleňování do života společnosti, formování občana i na přípravu pro pracovní život.“*¹²

---

¹² Bílá kniha – Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Tauris 2001, S.14

Vzdělání má mnoho cílů, ale pro volbu střední školy a budoucí pracovní uplatnění má nejvýznamnější funkci:

- **zvyšování konkurenceschopnosti ekonomiky** – vzdělávací soustava musí přispívat k vysoké úrovni rozvoje lidských zdrojů. Lidé jsou potom schopni reagovat na inovace a změny, rozvoj a využívání nových technologií.

- **zvyšování zaměstnanosti** – zde se jedná především o schopnost člověka najít si zaměstnání a být schopen se dlouhodobě uplatnit na trhu práce. V dnešní době se počítá už se situací, kdy lidé chodí pracovat i do zahraničí. Cílem je tedy vychovat člověka, který je adaptabilní, tvořivý, samostatný a odpovědný. Dalším cílem podpory zaměstnanosti je zajištění dostatečného vzdělání v oborech, které upřednostňuje trh práce 21. století a jedná se především o schopnost pracovat s informačními a komunikačními technologiemi.

2.2 Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání

Rámcově vzdělávací program je zpracován na základě nových principů kurikulární politiky, které vycházejí z Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice, jde o tzv. *Bílou knihu*. Při tvorbě vzdělávacích programů vycházejí školy z RVP.

„Oblasti RVP“¹³

RVP je rozdělen do 9 oblastí. Každá oblast může být tvořena i několika blízkými vzdělávacími obory.

- **Jazyk a jazyková komunikace** (*Český jazyk a literatura, Cizí jazyk*)
- **Matematika a její aplikace** (*Matematika a její aplikace*)
- **Informační a komunikační technologie** (*Informační a komunikační technologie*)
- **Člověk a jeho svět** (*Člověk a jeho svět*)
- **Člověk a společnost** (*Dějepis, Výchova k občanství*)
- **Člověk a příroda** (*Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis*)

---

¹³ Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: Computer Press, 2002, s. 18

- **Umění a kultura** (*Hudební výchova, Výtvarná výchova*)
- **Člověk a zdraví** (*Výchova ke zdraví, Tělesná výchova*)
- **Člověk a svět práce** (*Člověk a svět práce*)“

Každá oblast je charakterizována a je zde vymezeno i postavení a význam dané oblasti v základním vzdělávání. Důležitá je také informace, k jakému cíli je žák v dané oblasti veden, aby dosáhl klíčových kompetencí.

Člověk a svět práce

Vzhledem k tématu diplomové práce je okruh Člověk a svět práce nejvíce spjat s volbou povolání a výběrem střední školy u žáků druhého stupně. Právě tato část RVP by měla žáky připravit na toto důležité rozhodnutí a poskytnout jim informace, které budou při rozhodování potřebovat.

Tato oblast zahrnuje mnoho různých činností, které by měly přispět k lepší profesní orientaci žáků ve světě práce. Zaměřuje se na praktické pracovní dovednosti, narozdíl od ostatních oblastí je založena na tvůrčí činnosti žáků. Okruh *Člověk a svět práce* zahrnuje několik tematických oborů, na prvním stupni jsou všechny povinné, jedná se např. o *Práci s technickými materiály* nebo *Přípravu pokrmů*. Na druhém stupni jsou předměty již volitelné, žáci mohou vybírat např. z okruhů *Práce s laboratorní technikou* nebo *Příprava pokrmů*. Pouze okruh *Svět práce* je povinný pro všechny žáky a doporučuje se ho zařazovat do výuky v nejvyšších ročnících základního vzdělávání.

Celá vzdělávací oblast Člověk a svět práce se snaží vést žáky k tomu, aby si osvojili *pozitivní vztah k práci*, získali základní *pracovní návyky* a dovednosti, měli by se také naučit uplatňovat vlastní tvořivost a nápady při pracovních činnostech.

„Očekávané výstupy a učivo okruhu Svět práce ¹⁴

(Jeřábek a Tupý, 2007, s. 86)

SVĚT PRÁCE (závazný pro 8. a 9. ročník s možností realizace od 7. ročníku)

Očekávané výstupy žáka

- *orientuje se v pracovních činnostech vybraných profesí*
- *posoudí své možnosti při rozhodování o volbě vhodného povolání a profesní přípravy*
- *využije profesní informace a poradenské služby pro výběr vhodného vzdělávání*
- *prokáže v modelových situacích schopnost prezentace své osoby při vstupu na trh práce“*

Učivo

- **trh práce** – povolání lidí, druhy pracovišť, pracovních prostředků, pracovních objektů, charakter a druhy pracovních činností; požadavky kvalifikační, zdravotní a osobnostní; rovnost příležitostí na trhu práce
- **volba profesní orientace** – základní principy; sebepoznávání: osobní zájmy a cíle, tělesný a zdravotní stav, osobní vlastnosti a schopnosti, sebehodnocení, vlivy na volbu profesní orientace; informační základna pro volbu povolání, práce s profesními informacemi a využívání poradenských služeb
- **možnosti vzdělávání** – náplň učebních a studijních oborů, přijímací řízení, informace a poradenské služby
- **zaměstnání** – pracovní příležitosti v obci (regionu), způsoby hledání zaměstnání, psaní životopisu, pohovor u zaměstnavatele, problémy nezaměstnanosti, úřady práce; práva a povinnosti zaměstnanců a zaměstnavatelů
- **podnikání** – druhy a struktura organizací, nejčastější formy podnikání, drobné a soukromé podnikání

Časová dotace tematického okruhu Svět práce

Minimální časová dotace je pro tuto oblast na 2. stupni základní školy 3 vyučovací hodiny týdně. Tento tematický okruh je povinný pro všechny žáky v plném rozsahu.

---

¹⁴ Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: Computer Press 2007, s. 86

3. Problematika motivace a perspektivní orientace

3.1 Perspektivní orientace

Perspektivní orientace je v Pedagogickém slovníku vymezena jako „Zaměřenost jedince na cíle, které si sám vytyčuje pro svůj osobní rozvoj do budoucna. U žáků a studentů je významnou složkou motivace výkonu a souvisí s žákovým sebepojetím a sebehodnocením. Perspektivní orientace je odlišná v závislosti na věku, pohlaví a socioekonomickém postavení žáků.“¹⁵

„Perspektivní orientaci vymezujeme jako komplexní, relativně autonomní psychický předpoklad k aktivní strukturaci budoucnosti.“¹⁶

Perspektivní orientaci můžeme také chápat jako vyšší stádium, kterému by mělo předcházet období krátkodobé orientace. Perspektivní orientace je velmi *komplexní činitel*. Motivačním základem perspektivní orientace je *potřeba jedince plánovat si budoucnost*. Toto plánování může mít podobu přání, cílů nebo úkolů, které si jedinec klade a časově zařazuje do budoucnosti. Konkrétní cíle, které si jedinec stanovuje, jsou určeny jeho strukturou ostatních potřeb. Je dokázáno, že jedinci dosahují lepších výsledků, pokud jde o cíl, který není příliš vzdálený do budoucnosti. Můžeme říci, že u jedinců, kteří chtějí dosáhnout cíle je motivující *být co nejbližší cíli a tím dosahují lepších výkonů*.

Vytyčování si cílů do budoucnosti je důležité. Tyto perspektivní cíle, ke kterým se žák upíná, mu mohou pomoci při realizaci různých činností. Perspektivní orientace je vyšší stádium, jemuž předchází kladení si bezprostředních cílů, které můžeme pozorovat především u mladších dětí. *Významným momentem rozvoje osobnosti je právě přechod od těchto krátkodobých cílů k dlouhodobým*. Přejít od krátkodobé k dlouhodobé orientaci je důležitou motivační silou rozvoje osobnosti dítěte. Zatímco na prvním stupni

---

¹⁵ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J.: Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2003 s. 163

¹⁶ Pavelková, I.: Perspektivní orientace jako činitel rozvoje osobnosti, Praha: Academia, s. 39

základní školy jsou žáci orientováni především na krátkodobé cíle, na druhém stupni už se setkáváme s cíly dlouhodobějšími. Pokud krátkodobá orientace přetrvává i na druhém stupni základní školy nebo i po skončení povinné školní docházky, může to být překážkou pro všestranný rozvoj osobnosti. „*Tyto skutečnosti byly ověřovány výzkumem, který potvrdil závažnosti období přibližně od dvanácti do čtrnácti let věku právě pro utváření perspektivní orientace žáků (viz citovaný výzkum Pavelková, 1981).*“¹⁷

Škola by měla vést žáky k perspektivní orientaci. Pro učitele je to často velmi těžký úkol, pokud chce totiž splnit osnovy, tak musí žáky orientovat spíše na krátkodobé cíle a předkládat jim učivo po malých částech. To vede poté k tomu, že žáci nemají dostatek prostoru pro vlastní rozhodování a tvoření vlastních cílů. Jsou případy, kdy má žák utvořeny předpoklady pro perspektivní orientaci, ale tato orientace není spjata se školní přípravou. Tento případ můžeme pozorovat především u žáků, kteří nedosahují výsledků, které by měly odpovídat jejich schopnostem, to znamená, že se jedná o žáky relativně neprospívající. Tito žáci nechápou cíle, která jsou stanové při učení jako cíle, které by mohly později sloužit k dosažení jejich vlastních cílů.

Perspektivní orientace se skládá z *aspektu motivačního a kognitivního*. Motivační část vychází z potřeby jedince mít budoucnost strukturovanou. Během vývoje osobnosti dochází k tomu, že jedinec získává zkušenosti a postupně se jeho cíle do budoucnosti specifikují. Motivační složka by nebyla pro dosažení cílů dostačující, pokud nejsou dostatečně rozvinuty i postupy, které pomáhají k dosažení cíle. Jde především o organizaci práce nebo plánování. Motivační oblast je spojena s vývojem potřeb dítěte.

Vědomá autoregulace je jedním z důležitých prvků rozvoje lidské osobnosti. Pro správný vývoj je nezbytné, aby se žáci uměli orientovat

---

¹⁷ Hrabal, V., Man, F., Pavelková, I.: Psychologické otázky motivace ve škole, Praha: Státní pedagogické nakladatelství Praha, s. 81

v budoucnosti. Je dokázáno, že mnozí nejsou schopni si vytvořit plány do budoucna a mají sniženou schopnost přijmout cíle, které jim navrhnou ostatní. Překážkou při motivování žáků k učení je, že pokud se žáci něco naučí, trvá často několik let, než budou moci tyto vědomosti a poznatky v budoucím životě prakticky využít. Perspektivní orientace by měla pomoci tento problém překlenout.

Podle **Bibricha** (1987) existují 2 fáze procesu tvorby perspektivních cílů. Ta první zahrnuje tvorbu obecných cílů a do druhé můžeme zařadit konkretizaci těchto cílů. Pro pedagoga je důležité, aby zjistil, ve které fázi se žák právě nachází. Toto stádium lze rozpoznat podle:

- a) posouzení, kteří žáci mají vytvořen alespoň základ perspektivní orientace
- b) jsou-li zde žáci, kteří jsou perspektivně orientováni, zda je škola začleněna do této perspektivy a zda motivuje jejich činnosti
- c) jak dalece je perspektivní orientace u žáků rozvinuta

Pokud má žák zformovanou strukturu cílů jsou dlouhodobé cíle optimálně propojeny s cíly krátkodobými. Pokud tento vztah neexistuje, hovoříme o nenormovanosti struktury cílů.

3.2 Perspektivní orientace a volba střední školy

Rozvinutá perspektivní orientace patří mezi nejdůležitější činitele při rozhodování žáků o budoucím povolání. Pokud u nich perspektivní orientace není rozvinuta, žák se většinou nemůže rozhodnout a je nucen vybírat školu pro budoucí studium pod vlivem dalších osob, především rodičů.

V souvislosti s volbou povolání tedy můžeme říct, že je důležité, aby žáci, kteří se rozhodují, na jakou střední školu si dát přihlášku, měli již rozvinutou perspektivní orientaci, především tu dlouhodobou. Žáci s dlouhodobou perspektivní orientací by měli být schopni dosáhnout stanoveného cíle, tedy dokončit studium na střední škole.

Požadavky učitele na žáky by měly mít hierarchický charakter a zároveň by žáci měli mít dostatečný prostor pro vlastní rozvoj. Pokud např. krátkodobě orientovaného žáka nutíme dělat dlouhodobý úkol, který je pro něho moc složitý a náročný, dosáhneme pouze toho, že úkol odmítne. Tuto situaci můžeme pozorovat u mnoha žáků, kteří právě ukončují povinnou školní docházku a najednou musí udělat vážné rozhodnutí o svém dalším studiu a zaměstnání.

3.3 Podmínky perspektivní orientace

Perspektivní orientace je důležitá pro motivační i kognitivní vývoj dítěte. Významnou roli hraje také vnímání času a orientace v čase, která je doplněna o rozvoj vnímání, myšlení, pozornosti a také fantazie. Dítě by se mělo naučit koordinovat cíle, plánovat budoucí události nebo pracovat s projekty a dedukcemi, která se vztahují k budoucnosti.

Pokud se zaměříme na motivační oblast, patří mezi nejvýznamnější body např. tolerance ke *vzdálenější odměně* nebo dávat *přednost vzdálenějšímu výsledku před okamžitým*. Často se v rodinách setkáváme s tím, že se praktikují okamžité odměny a tím je u dítěte rozvíjená krátkodobá orientace. Pokud tato motivace je u dětí dlouhodobá, poté postupně ztratí potřebu vzdálenější časové perspektivy. Přitom právě budoucí cíle jsou důležitou hybnou silou pro utváření určitého životního plánu člověka. Je možné pozorovat, že potřeba plánovat vlastní budoucnost se nevyvíjí rovnoměrně, ale jsou určité období, kdy u mnoha dětí nabývá tato potřeba významnou pozici. Významné zvýšení této potřeby se podle výzkumů projevuje především ke konci povinné školní docházky. Může to být způsobeno tlakem rodičů i učitelů na žáky, aby začali více přemýšlet o své budoucnosti, především v oblasti volby povolání nebo dalšího studia.

3.4 Faktory ovlivňující perspektivní orientaci žáků

Životní události jako je např. neúspěch při zkoušce nebo zdravotní problémy mohou *zasahovat do našich plánů*. Pokud je člověk perspektivně orientovaný, měl by být schopen na toto bez problémů reagovat a své plány měnit.

Ve škole je málo možností jak žáky vychovávat k perspektivní orientaci, protože ve třídách je často vysoký počet žáků a proto nemají dostatečný prostor pro samostatné rozhodování a uvědomění si vlastních cílů.

Vzhledem k tomu, že orientace žáků se uskutečňuje z krátkodobé perspektivní orientace na dlouhodobou především ve školním věku, má velký podíl na tomto vývoji vedle *rodičů* také *škola*. Právě škola má dobré předpoklady k tomu, aby pomohla utvořit u žáků kladný vztah k budoucnosti. Problémem je, že žáci často nemají zájem na rozvoji této orientace spolupracovat. Malá ochota ze strany žáků přijímat nové poznatky stěžuje často práci učitelům. Důvodem je, že u žáků přetrvává dlouho krátkodobá orientace. Žáky s krátkodobou perspektivou můžeme dále rozdělit ještě do dvou skupin. Do té první můžeme zařadit takové žáky, kteří mají vytvořeny základy pro perspektivní orientaci, ale nerozvíjí ji. Důvodem může být třeba *špatný prospěch* nebo *zdravotní potíže*. Tito žáci chápou perspektivu jako něco, co je ohrožuje, nejsou schopni si představit budoucnost, kterou často chápou jako nesmyslnou a nepřitažlivou. Do druhé skupiny můžeme zařadit žáky, kteří ještě nemají vytvořeny předpoklady pro perspektivní orientaci. Tuto situaci zapříčiňuje často rodina, která nedokáže dítěti předložit vhodné zájmy a ideály.

Skupina žáků perspektivně orientovaných může být také velmi rozdílná, pokud se zabýváme oblastí školních povinností. Můžeme se setkat se žáky, které škola motivuje k učení. Tito žáci jsou schopni propojit perspektivní orientaci s cíly krátkodobými. Jsou schopni si z dílčích předmětů udělat celek, který poté využijí při plánování budoucnosti. Takto rozvinutá perspektivní orientace po dokončení základní školy je ale spíše výjimkou. Další skupinou jsou žáci, kteří mají také rozvinutou perspektivní orientaci, ale není do ní začleněna školní příprava. Jedná se především o žáky, kteří jsou velmi úzce orientovaní a školu chápou jako překážku a především ztrátu času.

Ve skupině krátkodobě orientovaných žáků můžeme rozlišit dále ještě další 2 skupiny žáků. První skupinou jsou *žáci, u kterých se ještě perspektivní orientace nevyvinula*, protože nemají dostatek podnětů z okolí a o budoucnost tedy nemají zájem. Druhou skupinou jsou *žáci, kteří považují svůj vývoj v této oblasti za dokončený*, protože jsou budoucností často strašeni a proto se uzavírají raději jen v přítomnosti.

Můžeme se setkat i se *žáky úzce orientovanými na určitý obor*, tito žáci mají mnoho menších cílů, jejichž uskutečněním dosáhnou hlavního cíle. Tento typ žáků může chápat školu jako překážku k dosažení svého cíle, proto zde hraje důležitou roli i učitel, který by měl motivovat žáky k tomu, aby si uvědomili, že studium má smysl.

4. Průběh volby střední školy

Tato kapitola je založena na nejdůležitějších a nejzajímavějších momentech publikace *Pro jaké povolání se hodím* od autora Antonína Mezery. Publikace provádí žáka postupně celým procesem výběru povolání, přes ujasnění si, jaké zájmy má, jak je dovede využít, kdo mu při výběru střední školy může pomoci až po konečné rozhodnutí.

4.1 Sebepoznání a zájmy

Velkým vodítkem při volbě povolání jsou zájmy. Ty často vypovídají o člověku více než různá psychologická zkoumání. Pokud děláme něco se zájmem, většinou to v nás nechává pocit spokojenosti.

„Lidé nacházejí zalíbení v tom, co dělají dobře, a naopak, dělají dobře to, co se jim líbí a co mají skutečný zájem.“¹⁸

Zájmy tvoří společně s našimi vědomostmi, schopnostmi a dovednostmi podmínku pro úspěšnou volbu budoucího povolání. Je důležité respektovat vlastní zájmy a až poté přání ostatních.

Žáci mívají často o různých povoláních zkreslené představy, mnozí si vůbec neuvědomují, co výkon určitého povolání vůbec obnáší. Jako příklad může posloužit práce v cestovním ruchu. Mnozí si myslí, že zde jde hlavně o cestování, ale při zjištění, že by museli celý den sedět v kanceláři si často uvědomí, že tuto práci by vykonávat nechtěli.

Pro správnou volbu povolání je důležité se umět vyznat sami v sobě. Pokud lidé znají dobře své zájmy, mohou poté lépe hodnotit své životní šance. Americký psycholog John L. Holland se stal autorem nejrozšířenější teorie profesionální volby.

---

¹⁸ MEZERA, A.: *Pro jaké povolání se hodím?*. Praha: Computer Press 2002, S. 4

Zájmy se mohou měřit v různém prostředí, ve kterém se člověk pohybuje a s jakými lidmi se stýká. Lidé se podvědomě pohybují v takovém prostředí, které nějakým způsobem rozvíjí jeho schopnosti a dovednosti. Např. sociální typ rád hovoří s lidmi a je pravděpodobné, že se stane manažerem, učitelem nebo třeba psychologem. Bude mít sklony vykonávat taková povolání, kde bude moci uplatnit své zájmy a dále je rozvíjet.

4.2 Plánování výběru povolání

Neexistuje žádný přesný plán, kterého by se měli žáci držet při výběru povolání. Kdyby ano, nemuseli by žákům pomáhat lidé, kteří se tomuto profesnímu poradenství věnují. I přesto lze stanovit několik kroků, které by měl žák během rozhodování o budoucím studiu podniknout:

1. Naučit se rozvíjet své schopnosti, dovednosti a zájmy

To, že zdědíme např. matematické vlohy nebo hudební nadání ještě neznamená, že v těchto oborech budeme vynikat. V poznávání našich schopností, dovedností a zájmů nám může pomoci rozbor školních výsledků, testy studijních předpokladů, rozhovory s lidmi, kteří nám mohou poskytnout informace, protože dané povolání již třeba několik let vykonávají. V neposlední řadě je také důležité, jakým činnostem se věnujeme ve volném čase.

2. Hledat informace u skutečných odborníků

Nejlepší je hledat užitečné informace u lidí, kteří se danému povolání již několik let věnují. Tito lidé mají ve své profesi mnoho zkušeností, které výchovný poradce žákům předat nemůže.

3. Stanovit si, čeho chci dosáhnout

Pokud si stanovíme, čeho chceme studiem dosáhnout, ulehčí nám to velmi práci. Cíle by měli být dosažitelné, konkrétní a je dobré si je také napsat, aby z našeho cíle nebyl za nějakou dobu najednou jen „nezávazný nápad“.

4. Ujasnit si vlastní handicapy

Mnozí mají různá zdravotní postižení, která jim mohou zúžit výběr povolání. Např. pokud někdo trpí závratěmi, nebude pravděpodobně mít zájem stát se například kominíkem.

5. Dělat něco navíc

Je dobré navštěvovat např. různé kroužky, které žáky baví a mohou jim pomáhat i v učení.

6. Poznat školu zvolenou pro budoucí povolání

Mnoho informací lze získat z různých příruček, v dnešní době je velkým pomocníkem také Internet. Mnohem lepší je však osobní návštěva přímo ve škole. Nevýhodou je, že během dne otevřených dveří navštíví školu mnoho zájemců najednou a není tedy tolik prostoru pro vlastní dotazy. Naopak pokud se uchazeč rozhodne navštívit školu sám mimo tyto dny, může mu to i pomoci během přijímacího řízení, protože je zde možnost, že si ho některý z učitelů zapamatuje jako toho, kdo měl o studium skutečně zájem.

4.3 Rozhodování

Rozhodování je něco, co nás provází celý život, i rozhodování o budoucím životě je v podstatě stejný proces jako když přemýšlíme o tom, kam pojedeme na dovolenou. Američané Swing L. Janis a Leon Mann vymysleli pod zkratkou ACIP 4 kroky rozhodování:

A = alternativy, to znamená, že bychom měli věnovat pozornost všem variantám možného řešení

C = následky a souvislosti, toto lze vysvětlit tím, že pokud máme vybrané ty nejlepší varianty, měli bychom u nich zhodnotit všechny klady a zápory.

I = informace – důležité je získat co nejvíce informací o vybraných variantách.

P = plány – důležité je vytvořit si detailní plán, jak své rozhodnutí postupně naplňovat.

Při volbě střední školy by si měl uchazeč nejprve položit otázku, který *obor* by ho skutečně zajímal a kolik let chce přípravě na budoucí povolání věnovat. Během rozhodování může každý narazit na nějakou kritickou fázi. Může se jednat jak o „každodenní“ (např. pokud žák dostává často špatné známky z nějakého předmětu) tak i o „vývojové“ (např. pokud žák v 9. třídě netuší, na jakou střední školu si dát přihlášku) krize.

Důležité je také správné načasování volby střední školy. Problémem stále zůstává fakt, že mnozí žáci začínají tuto otázku řešit až pouze několik měsíců před termínem podávání přihlášek. Poté rodiče často zjistí, že jejich dítě má sice mimořádné intelektové předpoklady ke studiu, ale nemá bohužel dobré studijní výsledky ani studijní návyky.

„Právě školní známky v kombinaci s chabými studijními návyky a naprosto nevyhraněnými zájmy jsou dost často tou největší brzdou.“¹⁹

Pro mladé lidi je často těžké umět říci, čím by chtěli být. Je pro ně mnohem jednodušší říci, že neví. A právě v tomto případě by měli být schopni vyhledat a hlavně přijmout odbornou pomoc. Mnoho mladých lidí si myslí, že požádat o radu je projev slabosti.

4.4 Kdo pomáhá žákovi při rozhodování

a) rodiče

Rodiče jsou první, s kým se většinou o budoucím povolání radíme. Až v 70 % případů ovlivňují volbu budoucího povolání. Často mají jejich děti ale zcela odlišný názor.

b) výchovný poradce

„Učitel, který absolvoval specializační studium a působí v rámci systému výchovného poradenství na základních, středních a speciálních školách.“²⁰

---

¹⁹ MEZERA, A.: Pro jaké povolání se hodím? Praha: Computer Press 2002, s. 119

Výchovný poradce by měl informovat žáky a rodiče, sledovat a hodnotit činnosti žáků a pořádat konzultační hodiny jak pro žáky tak pro rodiče. Narozdíl od učitele, který ve třídě vyučuje, nezná všechny žáky tak dobře, pokud se nejedná o malou školu, ale setkává se pouze s těmi, kteří si k němu přijdou pro radu. Problém je řešen téměř vždy formou individuálního rozhovoru. Nemůže u všech žáků použít univerzální způsob práce, každý žák potřebuje individuální způsob práce, aby mohlo být nalezeno správné řešení. Cílem konzultace v poradně je ujasnění problému, s jakým žák vlastně přichází, dále by se měli dostat ke slovu i rodiče, kteří často nastíní problém i z druhé strany, než jak ho vidí žák.

c) informační a poradenské středisko úřadu práce

Tato střediska jsou také nepostradatelným zdrojem informací. Oproti výchovnému poradci nebo psychologovi mají však něco navíc. Nalezneme zde podrobný popis všech povolání, včetně charakteristiky pracovních nároků nebo pracovního prostředí.

d) speciální pedagog

Jeho náplň práce se řídí konkrétními potřebami dětí. Zajišťuje mimo jiné např. komunikaci mezi jednotlivými subjekty vzdělávání a sociálního systému.

„Pedagog, který má vzdělání a kvalifikaci pro práci s osobami vyžadujícími zvláštní péči ve školách a zařízeních speciálního školství.“²¹

e) trh práce

Při volbě povolání je důležité sledovat trh práce z důvodu pozdějšího uplatnění. Je dobré si uvědomit, že pokud školy vyprodukují každý rok několik tisíc kadeřnic nebo ekonomů, není možné, aby všichni našli uplatnění v této oblasti. Velkým problémem často bývá, že mladí lidé, kterým je patnáct let a mají se rozhodnout, jakou školu si mají vybrat, většinou neberou už v úvahu to, že se později na trhu práce možná právě s tím jejich zvoleným oborem neuplatní.

---

²⁰ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J.: Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2003. s. 279

²¹ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J.: Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2003. s. 223

5. Inspirace v literatuře

V následující kapitole bych chtěla nejprve představit několik knih, učebnic a příruček, které se zabývají volbou povolání. Úkolem těchto publikací je usnadnit žákům výběr střední školy a předat jim co nejvíce důležitých informací. Některé knihy jsou určeny přímo žákům, jiné jsou vhodné spíše pro učitele, kteří poté získané informace zprostředkovávají žákům při výuce.

Pro jaké povolání se hodím?

Tato příručka je vhodná jak pro žáky, kteří mají zájem o studium, ale i pro učitele, kteří by měli žákům při volbě povolání pomáhat. Publikace vychází z toho, že žáci by měli nejprve sami sebe dobře poznat. Kniha si dává za cíl pomoci žákům správně zvolit střední školu, což ovšem nemůže být úspěšné pokud má žák problém vyhledat si dostatečné informace. Kniha se tedy snaží všem uživatelům podat informace o tom, pro jaké povolání by se žák nejvíce hodil s ohledem na své zájmy, dále popisuje kroky, které je nutné podniknout při výběru školy, provádí procesem plánování, najdeme zde i informace o tom, kdo se podílí na rozhodování o střední škole společně se žákem, kterého se tento problém týká.

Orientace ve světě práce: metodická příručka

Publikace Orientace ve světě práce byla vytvořena v roce 2003. Autory jsou učitelé středních škol, kteří spolupracovali s Úřadem práce. Příručka je určena především učitelům, kteří s ní dále pracují se žáky. Kniha je rozdělena do 9 kapitol. Pro základní školu jsou nejvhodnější kapitoly zabývající se sebezpoznáním, a jak mohou žáci dosáhnout úspěchu. V úvodu každé kapitoly je teoretické pojednání, které je následováno praktickými činnostmi.

Volba povolání: pracovní sešit

Publikace Volba povolání od autorek Violy Horské a Heleny Zemánkové se skládá ze dvou částí. Jednou je metodická příručka pro učitele a druhá je pracovní sešit pro žáky. Pracovní sešit se skládá z volných listů a je vhodný pro výuku tematických okruhů Výchova k volbě povolání a Svět práce.

Jednotlivé pracovní listy jsou řazeny do částí, které se zabývají sebepoznáním, rozhodováním, akčním plánováním, možnostmi, které má absolvent základní školy, rovností příležitostí na trhu práce, adaptací na životní změny a v závěru je vloženo několik příloh.

Praktické činnosti - Člověk a svět práce

Na začátku této publikace je snaha autora, aby si žák uvědomil, jaké jsou jeho zájmy a co ho baví. Dále je žák „prováděn“ přes různá pracovní prostředí, ve kterých může probíhat výkon jeho potenciálního zaměstnání. Tato část je dobrá pro žáky, kteří například ví, že by chtěli pracovat v kanceláři, ale nemají informace o tom, která povolání by jim to umožnila. Na závěr jsou v této knize charakterizovány typy středních škol doplněné informacemi o vyučovaných předmětech.

5.1 Nejdůležitější momenty jednotlivých publikací

V této podkapitole bych chtěla upozornit na nejdůležitější dalších zmiňovaných publikací.

5.1.1 Orientace ve světě práce

Sebepoznání

Tato kapitola je uvedena pojednáním o motivaci podle Younga, který zde popisuje, že pro všechny je velkou motivací *odměna*. Popisuje také pyramidu motivace učení, ve které je na vrcholu individuální užitek žáka, který je následován sociální jistotou a až poté jsou pro žáky důležité odborné vědomosti a dovednosti.

Po teoretickém úvodu následuje několik praktických pracovních listů, jeden z nich se zabývá například diagnostikou zájmů žáka, které jsou důležité při volbě povolání. (viz. příloha č. 3) žáci mají k dispozici záznamové archy, do kterých zapisují své odpovědi. Jejich úkolem je hodnotit přitažlivost jednotlivých činností z hlediska jejich vztahu k této aktivitě a přisuzují jim známky od 1 do 5, které vyjadřují tento vztah. V závěru si sečtou všechny přidělené body a dozví se zájmové oblasti. Pokud tedy převažují literární zájmy, bylo by pro žáka vhodné pracovat jako redaktor nebo spisovatel. Oproti tomu v případě technických zájmů by mohl být žák dobrým opravářem, mechanikem nebo seřizovačem.

Další hrou, jež mě zaujala v této knize byla ta s kartičkami, které mají žáci umístěné na zádech, aby na ni ten žák, kterému patří, neviděl. Ostatní mu na ní zapisují informace o tom, jaký je. Žáci uvádějí informace o tom, jaký jejich kamarád je, co umí a co má. Cílem této hry je, aby si žáci uvědomili, co si o sobě myslí oni sami a jak je vidí ostatní.

Ne méně zajímavou hrou je ta, kdy žáci pracují ve skupině po třech a mají určit 3 silné a 3 slabé stránky, které jsou pro ně společné. Cílem hry je, aby si žáci

uvědomili, v čem jsou dobří a v čem mohou mít problémy dosáhnout svého cíle. I tato hra by jim mohla pomoci při rozhodování, které povolání jsou schopni zvládnout vykonávat.

Jak dosáhnout úspěchu

kapitola se zabývá tím, jak je možné dosáhnout úspěchu a stanovených cílů. Prvním předpokladem pro úspěšné dosažení cílů je umět využít svých schopností a dovedností. Cílem této části knihy je přimět žáky, aby si uvědomili, že pro dosažení úspěchu je důležité, aby byl člověk aktivní a že bez vlastního přispění jen stěží dosáhne vytyčeného cíle.

Teoretický úvod je opět doplněn praktickou činností. Hra spočívá v tom, že žáci by si měli uvědomit své silné a slabé stránky a podle toho si stanovit adekvátní cíle, kterých jsou skutečně schopni dosáhnout. Žák napíše na jednu polovinu papíru, jak sám sebe vidí a hodnotí a na druhou polovinu píše to, jak si myslí, že ho vnímají a znají ostatní. Po tomto kroku každý od svého papíru odejde a ostatní mu zde napíší své názory. Cílem hry je umět sám sebe dobře ohodnotit a odhadnout. Toto je důležité i při výběru povolání, protože žáci by si měli vybírat takovou školu, kterou jsou schopni zvládnout a která je bude bavit.

Další zajímavou činností je úvaha nad tím, jestli žáci dokážou sami sebe vnímat pozitivně. Pokud se žákovi něco nepovede, měl by i na nevydařeném výkonu najít něco pozitivního. Hra spočívá v tom, že každý žák si napíše, co se mu v poslední době nepodařilo a ke všemu se pokusí najít něco, čím mu i tato nevydařená činnost prospěla.

5.2 Volba povolání: pracovní sešit

Poznání sebe sama

Mezi nejzajímavější části této kapitoly patří pracovní list, který pomáhá žákům určit, jaký mají temperament a především která hemisféra jejich mozku převládá. Žáci se dozvědí, jaký je jejich způsob myšlení. Například pokud

převládá levá hemisféra potom má žák tendenci popisovat všechno slovy, soustředí se na symboly a má logické uvažování. Oproti tomu lidé s převládající pravou hemisférou používají mnoho gest, mají dobrou prostorovou představivost a dokážou spojit jednotlivé myšlenky v celek. Toto zjištění může opět žákům pomoci při výběru střední školy, protože jiný styl učení a přemýšlení využijí například na gymnáziu a jiný na odborném učilišti.

Další pracovní list se pro změnu zabývá tím, jak jsou žáci vnímaví a jaký mají postřeh. Jejich úkolem je, aby se po dobu dvou minut dívali na obrázek a poté po dalších 15 minutách odpovídali na otázky týkající se obrázku. Podstatou hry je, že žáci by měli postřehnout například kolik hodin bylo na kostele nebo za kolik korun se prodávají pomeranče v obchodě. (ukázka viz. příloha č. 3)

Budoucnost a rozhodování

V části knihy, která se zabývá rozhodováním je zajímavý pracovní list, který se snaží přimět žáky přemýšlet nad budoucností. Žák má popsat, jak vidí svou budoucnost, přemýšlet nad tím, zda mu brání něco v tom, aby mohl o své budoucnosti rozhodovat pouze sám a zda ví, co musí udělat, aby pokročil v rozhodování o něco dále. Někteří žáci jsou totiž příliš váhaví a mají problém uskutečnit rozhodnutí. Právě pro ně je zde zařazen další pracovní list, který jim má pomoci uvědomit si důvody, proč tomu tak je (ukázka viz. příloha č. 4). Na další straně jsou již návrhy, jak je možné se s jejich problémem vypořádat (např. nebudu se podceňovat).

Akční plánování

V tomto oddíle se nacházejí pracovní listy, které se snaží přimět žáky k zamyšlení nad tím, jestli ví, jaké změny je čekají po dokončení základní školy, která změna je pro ně nejvíce citelná, která nejméně nebo zda z těchto změn mají strach. V souvislosti s touto problematikou je v oddíle akční plánování zařazen pracovní list, ve kterém by měl žák vyplnit, čím chce být v budoucnu, proč se rozhodl právě pro toto povolání a zda ví, jakou školu bude muset navštěvovat, aby

toto povolání mohl vykonávat. Pracovní list nabízí také možnost, aby si žák promyslel a poznamenal kroužky, které by bylo vhodné navštěvovat, aby stanoveného cíle snadněji dosáhl. (ukázka viz. příloha č. 5)

V další části si žák může pomocí pracovních listů utvořit plán na celý školní rok, uvádí zde například informace týkající se práce ve škole, silné a slabé stránky žáka, plány do budoucna. Možnou variantou pracovního listu je i ta, ve které si žáci mohou sepsat představy o svém budoucím povolání. Pro dosažení stanovených plánů je důležité, aby se zamysleli i nad svou prací ve škole. K tomu by měl žáky dovést pracovní list, ve kterém si mohou zapsat předměty, které by se měli nejvíce učit, jakých výsledků v nich dosahují, co by chtěli zlepšit a do kdy a jak toto zlepšení uskuteční.

Možnosti žáka základní školy

V této sekci se mohou žáci zabývat tím, na jakou střední školu by si měli právě oni dát přihlášku. Žák si může sestavit plán a ke všem položkám připsat, jaké informace a kde si má ještě obstarat. (ukázka viz. příloha č. 6)

5.3 Praktické činnosti – Příprava na volbu povolání

Rozhodování o své profesní orientaci

Osobní zájmy a životní cíle tvoří podstatnou část procesu rozhodování o budoucím povolání. Pokud člověk vykonává práci, která odpovídá jeho zájmům, vede to ke spokojenosti a lepším výkonům v zaměstnání. Při zvažování svých zájmů by si měl každý žák položit otázku, jak dlouho se u něho určitý zájem projevuje, jak často tuto činnosti vykonává a zda je ochoten vynaložit i námahu na překonání překážek, aby se mohl svému zájmu věnovat.

„Zájem je stálý a trvalý – tedy stabilní – jestliže trvá delší dobu, prosazuje se při každé příležitosti a dokáže překonávat překážky.“²²

---

²² Strádal, J.: Praktické činnosti Člověk a svět práce. Praha: Fortuna 2001, s. 30

Tělesný a zdravotní stav má velký vliv na to, jakou práci může člověk vykonávat. Svoji volbu povolání je dobré konzultovat také s lékařem. Zdravotní stav je dobré brát v úvahu také v souvislosti s pracovním prostředím. Např. alergik by neměl pracovat v truhlářské dílně.

Povahové vlastnosti každého člověka jsou velmi rozdílné. Někdo je trpělivý, jiný ne. Někdo má rád pořádek, jiný si libuje všude, kde je chaos. A toto předurčuje člověka k určitým specifickým povoláním, např. opravář by měl disponovat technickou zručností.

Všechny výše uvedené faktory nám pomáhají vytvořit si o člověku obrázek o tom, jaké povolání by pro něho bylo nejvíce vhodné. Je těžké hodnotit sám sebe, proto je dobré poprosit o zhodnocení někoho, s kým se dobře známe. Informace od těchto lidí jsou mnohem více objektivní. Další možností je pedagogicko-psychologická poradna, kde lze absolvovat testy charakteristických vlastností a profesních předpokladů. Pokud žáka zajímá, jaké má předpoklady pro další studium je vhodné se nechat ohodnotit svým učitelem. Hodnocení, které takto získá, se ale postupem času mění, protože člověk prochází vývojem a důsledkem různých životních zkušeností se mění charakterové vlastnosti.

Využívání poradenských služeb

Volba povolání ovlivňuje celý život, a proto je důležité získávat mnoho informací pro možnost lepšího rozhodování. Je vhodné si pro začátek stanovit, jaké informace je nezbytné si obstarat a kde je možné je získat. Informace si může žák vyhledat buď sám, nebo využít služeb poradce. *Komplexu informací o povoláních a přípravě na výkon toho povolání se říká profesní informace.*

Kde získat informace? Je možné se obrátit na své rodiče nebo kamarády, kteří vykonávají povolání, o které máme zájem. Dále může pomoci *třídní učitel, výchovný poradce, školní psycholog*. Mezi nejvýznamnější nositele informací patří beze sporu *úřad práce*. Každý úřad práce zaměstnává poradce pro volbu

povolání, který spadá pod Informační a poradenské středisko. Informace, které lze získat na úřadu práce mohou být ve formě tištěných brožur, v počítači nebo na videu.

Nevím, kde se nejlépe uplatnit

Tato kapitola je zajímavá především pro žáky, kteří nejsou rozhodnutí ani v tom, v jaké oblasti by vůbec chtěli pracovat. Autor vychází z prostředí a místa, kde probíhá výkon daného povolání. Takže pokud žák ví, že by chtěl pracovat v kanceláři, najde si tuto kapitolu, která je dále členěna na několik povolání, která se odehrávají v prostředí kanceláře. Jedná se např. o zaměstnání v administrativě, financích, obchodě nebo různá poradenství. Každá oblast je dále charakterizována. Jsou zde popsána pracovní místa například v laboratoři, na stavbě, v kuchyni, restauraci, v obchodě, v nemocnici atd.

Nabídka vzdělávání

Vzdělání dává člověku kvalifikaci a odbornost pro výkon určité práce. V České republice máme následující vzdělávací soustavu:

- *Tříleté učební obory středních odborných škol* – dělnická a řemeslná povolání (zedník, prodavač)
- *Čtyřleté studijní obory středních odborných učilišť* – zakončeno maturitní zkouškou (např. letecký mechanik)
- *Dvouleté učební obory* – méně kvalifikovaná povolání (např. práce v textilní výrobě)
- *Čtyřleté studijní obory středních škol* – úplně střední odborné vzdělání zakončené maturitní zkouškou. (např. studium na obchodní akademii)
- *Konzervatoře* – příprava na povolání v oblasti hudby nebo tance

- *Gymnázia* – neposkytuje odborné vzdělání, ale převládá všeobecné vzdělání
- *Lycea* – všeobecně odborné vzdělání (technické, ekonomické, pedagogické), žáci získají odborný základ a k tomu jsou dostatečně připravení na studium na vysoké škole
- *Speciální školy* – pro zdravotně, tělesně a smyslově postižené žáky

Náplň studijních a učebních oborů

V každém z výše uvedených typů škol si může žák vybírat dále z mnoha oborů vzdělávání. Tyto obory jsou seskupeny ve větších celcích. Výuka v každém oboru se řídí učebním plánem, ve kterém je určeno, jaké předměty se ve kterém ročníku budou vyučovat. Tyto předměty se dělí na všeobecně vzdělávací a odborné.

- *Všeobecně vzdělávací předměty* – poskytují všeobecné znalosti, např. český jazyk, matematika, cizí jazyky.
- *Odborné předměty* – poskytují odborné znalosti a dovednosti. Jako příklad pro obor prodavač lze jmenovat předměty zbožíznalství a účetnictví. V nižších ročnících jsou odborné předměty společné pro více oborů, ve vyšších ročnících se stávají více specifické jen pro každý individuální obor.

V učebních oborech je zařazen také tzv. *odborný výcvik*, který má sloužit ke zdokonalení v praktických činnostech. Čím vyšší ročník, tím vyšší počet hodin odborného výcviku.

5. Informace o středních školách na internetu

Každý rok se opakuje stále ta stejná situace. Několik měsíců před podáním přihlášek vzrůstá poptávka po kvalitních adresářích škol, různých přehledech oborů a jejich hodnocení. Tyto informace jsou ale často velmi roztržité, takže uchazeč musí mít dostatek času, aby se zvládl ve všech informacích zorientovat.

„Databázi škol najdete i v registru ministerstva školství, ale tento seznam je zastaralý a málo aktualizovaný, protože některé obory v něm uvedené školy často už dávno nenabízí. Scházejí zde především nové učební a studijní obory, které zase pro změnu najdete úplně jinde. Podobnou informační databázi totiž spravuje Ústav pro informace ve vzdělávání (<http://www.uiv.cz>), ale i Národní ústav odborného vzdělávání (<http://www.nuov.cz>), který má ještě přehled o nezaměstnanosti čerstvých absolventů podle jejich oborů.“²³

Internet nám umožňuje najít mnoho informací týkající se volby střední školy a budoucího povolání. Zde je výběr několika příkladů s krátkým popisem jednotlivých internetových stránek. Při využití různých fulltextových vyhledávačů stačí zadat několik klíčových slov a během pár vteřin se objeví několik odkazů nejen s informacemi o školách ale třeba i o různých profesích i s požadavky na vykonávání dané profese.

5.1 Internetové stránky

V této části bych chtěla prezentovat několik konkrétních internetových stránek, které se věnují problematice volby střední školy. Nabízejí informace jak pro žáky, tak i pro jejich rodiče nebo učitele. V současné době se určitě jedná o jeden z nejoblíbenějších a nejvíce využívaných způsobů získávání informací.

www.atlasskolstvi.cz

Provozovatelem této internetové stránky je firma P.F.art, která se již od roku 1997 věnuje projektům, které se týkají vzdělávání. V roce 2000 vydala tato

---

²³ MEZERA, A.: Pro jaké povolání se hodím? Praha: Computer Press 2002, s. 101

firma první Atlasy školství. Od roku 2002 je možné využít i internetový portál www.atlasskolstvi.cz. V roce 2002 vznikají přehledy středních škol. Jedná se o přehled všech typů středních škol, najdeme zde i aktuální informace o kapacitě jednotlivých oborů nebo obsahu přijímacích zkoušek. Od roku 2009 vydává tato firma Atlas školství také na CD. Od roku 2011 nabízí také přehled všech škol od mateřských až po vysoké členěné podle jednotlivých krajů. Cílem je, aby měl každý žák k dispozici Atlas školství v tištěné formě.

Úvodní stránka tohoto portálu nám nabízí možnost vybrat si, o který typ škol se budeme zajímat. Po otevření okna se středními školami je možné si vybírat buď podle typu střední školy, podle zaměření nebo i podle místa, kde se škola nachází.

Velkou výhodou je, že tyto stránky obsahují informace o prezentačních výstavách středních škol, kde a kdy se pořádají. Je možné zde získat informace o přijímacím řízení, jedná se o informace typu jak vyplnit přihlášku, do kdy musí být odeslána a jaké jsou termíny pro přijímací zkoušky. Užitečný je také odkaz jak se připravit k přijímacím zkouškám. Portál dává žákům rady, na co by se měli zaměřit a čeho se naopak vyvarovat.

www.stredniskoly.cz

Internetový portál *Střední školy* umožňuje vyhledávat školy buď podle oboru, nebo podle místa, kde se škola nachází. Po zobrazení úvodní stránky se objeví výběr možností, které navádějí k dalšímu výběru. Například přes odkaz „školy“ se můžeme dostat k seznamu škol v jednotlivých krajích. Obsahuje stejně jako Atlas školství informace o přijímacím řízení a je možné zde vyhledat dny otevřených dveří na jednotlivých školách.

Průvodce světem povolání - www.occupationsguide.cz

Tento internetový portál přináší přehledné informace jak pro absolventy škol tak i pro dospělé. Výhodou je, že informace jsou v češtině i v anglickém

jazyce. Hlavní stránka nabízí výběr z několika možností. Je možné vyhledávat informace různými způsoby, například přes *výběr vyučovacích předmětů*. Zde si žáci mohou vybrat oblíbený vyučovací předmět, poté dosažené vzdělání, dalším krokem je vyloučení toho, co by jim během zaměstnání vadilo a na závěr se objeví nabídka několika potencionálních povolání.

Další částí Průvodce světem povolání jsou *dotazníky zájmů a dovedností*. Dotazník zájmů se skládá z několika otázek, na které se odpovídá výběrem z 5 možností a po dokončení dotazníku se opět objeví seznam povolání, která jsou spjata s vybranými zájmy. Přínosné je, že u každého povolání je uvedeno, jaké vzdělání je potřeba pro výběr tohoto povolání dosáhnout. Dotazník dovedností pracuje na podobném principu, zde se vybírá pouze ze 3 možností.

Při výběru povolání na portálu Průvodce světem povolání je možné se nechat navést, podle toho, zda už má žák představu o tom, co by chtěl dělat a hledá pouze více informací nebo je zde počítáno i s možností, že žáci nemají vůbec žádnou představu o tom, jakou školu by chtěli navštěvovat. Žák nejprve zodpoví několik otázek, a pokud nemá vůbec žádnou představu o svém budoucím povolání tak mu portál nabídne možnosti, kde může získat více informací. Pokud má žák alespoň nějakou představu tak mu portál nabídne seznam několika možných povolání, která by pro něho mohla být vhodná.

Portál Průvodce světem povolání je přehledný, nabízí mnoho informací, které jsou logicky seřazeny a mohou pomoci při výběru školy i zaměstnání. Zajímavé je, že každé nabízené povolání je zde popsáno. Můžeme se dozvědět informace o tom, jaká práce se při tomto povolání vykonává, v jakém prostředí se pracuje a jaké jsou požadavky na výkon jednotlivých povolání.

www.infoabsolvent.cz – Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce

Tyto internetové stránky pomáhají najít rady a pomoc nejen studentům při výběru školy pro další studium, ale také absolventům při výběru zaměstnání. Informace je možné vyhledávat podle oboru, podle povolání nebo i podle školy. Mezi nabízené informace patří popis jednotlivých oborů, obsah studia, základní informace o škole a podmínky pro přijetí.

6. Výsledky výzkumu

6.1. Téma výzkumu

Tématem mé diplomové práce je problematika volby střední školy u žáků druhého stupně základní školy. Cílem praktické části je **zjistit**:

- na jaké typy středních škol se žáci hlásí nejčastěji
- o jaké obory mají největší zájem
- podle čeho si školu vybírají, jakou roli hraje při výběru střední školy jejich vysněné povolání
- kde hledají nejčastěji informace potřebné pro jejich rozhodování – internet, den otevřených dveří, výstavy, výchovný poradce
- zájmy žáků a souvislost s výběrem školy
- plány do budoucna
- jaká je spolupráce s úřadem práce
- zda se žáci rozhodují sami nebo jsou ovlivněny názory lidí v jejich okolí, vliv rodičů na rozhodování žáků
- správné vyplnění přihlášky na střední školu
- možnost dalšího studia na vysoké škole po dokončení střední školy
- uplatnění na trhu práce ve zvoleném oboru
- každodenní dojíždění do školy a bydlení na internátě

6.2 Metoda výzkumu

Výzkum byl proveden kvantitativní metodou s využitím dotazníku vlastní tvorby. Dotazník je určený pro žáky devátých tříd (viz příloha č. 1). Dotazník zahrnuje celkem 35 otázek, z nichž je 11 otevřených, zbývajících 24 je uzavřených, žáci zde vybírají z nabízených možností vhodné odpovědi. Tento způsob výzkumu jsem zvolila proto, že umožňuje rychlý sběr dat. Žáci odpovídají anonymně, aby neměli důvod uvádět nepravdivé informace ze strachu, že by

někdo mohl zjišťovat jejich odpovědi. Získané informace jsou vyhodnoceny vždy slovně a poté doplněny tabulkami a grafy.

Použité typy otázek:

- *Uzavřené* – žák vybírá nejvhodnější odpověď z nabízených možností

Např. **Jsem**

- a) chlapec
- b) dívka

- *Otevřené* – žáci sami formulují svoji odpověď

Např. **Pracovní náplň mého vysněného povolání tvoří:**

6.3 Zkoumaný vzorek

Výzkum proběhl na 4 základních školách, aby byly získané informace rozmanitější a bylo možné výsledky porovnat nejen mezi žáky jedné školy ale i mezi jednotlivými školami. Školy byly zvoleny náhodně, 2 z nich jsou z okolí Českých Budějovic a další 2 z okolí Tábora a Benešova. Mezi zúčastněné školy patří Základní škola v Dolním Bukovsku, Základní škola Ševětín, Základní škola Mladá Vožice a Základní škola Votice. Výzkumu se vždy zúčastnila jedna třída 9. ročníku z každé školy. Výzkum probíhal v dubnu roku 2012. Dotazníky jsem distribuovala osobně, vždy po předchozí domluvě s ředitelem školy jsem navštívila žáky v hodině a oni mi během vyučování dotazníky vyplnili. Celkem jsem rozdala 49 dotazníků, ze kterých se mi vrátilo všech 49.

6.4 Výsledky získané vyhodnocením dotazníků

6.4.1 Počty žáků

Výzkumu se zúčastnilo celkem 49 žáků, z toho bylo 23 dívek a 26 chlapců.

Graf č. 1: Poměr dívek a chlapců, kteří se zúčastnili výzkumu

Počet žáků jednotlivých škol, kteří se zúčastnili výzkumu

Škola	Počet dívek	Počet chlapců	Celkem
ZŠ Dolní Bukovsko	5	4	9
ZŠ Ševětín	7	5	12
ZŠ Votice	7	6	13
ZŠ Mladá Vožice	4	11	15

6.4.2 Vysvětlení základních pojmů

V další části dotazníku jsem se zajímala o to, zda žáci vůbec vědí, co si mají představit pod pojmy střední odborná škola, střední odborné učiliště a gymnázium a zda ví, co studium na jednotlivých typech škol obnáší nebo jakým způsobem je zakončeno. Pro získání těchto informací jsem použila otevřené otázky, takže žáci se mohli volně rozepsat.

Střední odborná škola

SOS je součástí systému středního školství. Připravuje především na výkon odborných činností, mezi které patří zejména ekonomické, pedagogické nebo zdravotnické. Umožňuje i přípravu pro studium na vysoké škole. „*Poskytuje střední odborné vzdělání (ve studiu kratším než 4 roky) a úplné střední odborné vzdělání (ve čtyřletém studiu) zakončené maturitou.*“²⁴

Žáci charakterizovali střední odbornou školu jako odborné vzdělání na střední škole, kde mohou získat i praxi v daném oboru a po 4 letech je studium zakončené maturitní zkouškou. Po dokončení střední odborné školy je možné studovat dále na vysoké škole. Jedná se o školu pro ty žáky, kteří již vědí, jaké povolání by chtěli v budoucnu vykonávat. Střední odborná škola je něco mezi středním odborným učilištěm a gymnáziem. Některé školy mohou mít více odvětví a každé odvětví ještě dále členěno na několik oborů.

Střední odborné učiliště

SOU je také součástí systému středního školství. Připravuje žáky, kteří navštěvují učební obory, na výkon dělnických profesí. Zajišťuje obvykle teoretické i praktické vyučování. „*V učebních oborech nematuritních se žáci připravují obvykle 3 roky (výjimečně 2 roky). Ve studijních učebních maturitních oborech 4 roky.*“²⁵

---

²⁴ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J.: Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2003. s. 232

²⁵ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J.: Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2003. s. 232

Pod pojmem střední odborné učiliště si žáci nejčastěji představují školu, kde získají hodně praxe a studium je zakončené po 3 letech výučním listem. Je vhodné pro žáky, kteří hůře zvládají učení, ale jsou zruční a vyhovuje jim mít během studia více praxe, která bývá nejčastěji každý druhý týden. Po dokončení středního odborného učiliště mají možnost dále studovat na nástavbovém studiu a získat po dalších 2 letech také maturitní zkoušku.

Gymnázium

*„Typ výběrové střední školy poskytující úplné střední vzdělání zakončené maturitní zkouškou. Hlavní funkcí je příprava na vysokoškolské studium.“*²⁶
Tento typ školy má u nás dlouholetou tradici.

Gymnázium znamená pro většinu žáků 9. tříd střední školu všeobecného vzdělávání, kde studium trvá 4 roky a je zakončené maturitní zkouškou. Tento typ školy je vhodný pro nadané žáky, pro které je vhodnou přípravou pro jejich další studium na vysoké škole. Další definicí žáku bylo, že je vhodné pro žáky s nadměrnou inteligencí a pro premianty, kteří často stojí v kroužku a povídají si o olympiádách a testech. Pro chlapce znamená gymnázium mj. hodně učení a nutnost dále pokračovat ve studiu na vysoké škole, protože jinak pouze s maturitou vykonanou na gymnáziu není dobré uplatnění na trhu práce, protože tito žáci nezískají vědomosti zaměřené žádným praktickým a konkrétním směrem.

Maturita

Maturitní zkouška ukončuje studium na střední škole a po jejím získání může jít student dále pokračovat ve studiu na vysoké škole. *„V ČR je zavedena na gymnáziu, středních odborných a uměleckých školách, ve středních odborných učilištích (studijní obory)“*²⁷

---

²⁶ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J.: Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2003. s. 71

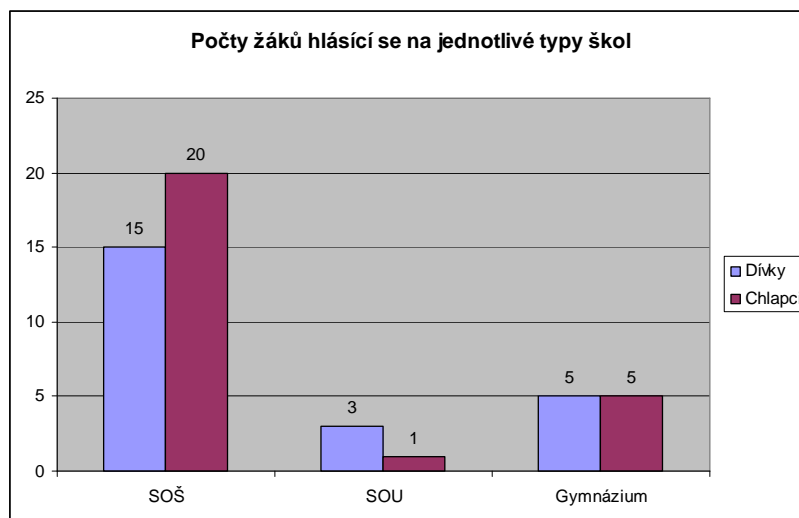
²⁷ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J.: Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2003. s. 118

6.4.3 Nejvíce preferovaný typ škol u žáků

Žáci 9. třídy mají možnost podat si přihlášky na 2 střední školy. V této části dotazníku mě zajímalo, jaké typy škol si vybírají nejčastěji a především, kterou školu upřednostňují a který typ školy si nechávají v záloze, pokud by jim přijetí na tu první nevyšlo.

Na prvním místě uvádějí *dívky* nejčastěji střední *odbornou školu* zakončenou maturitou, celkem to bylo 15 dívek z celkového počtu 23, na druhém místě je gymnázium, které preferovalo 5 dívek a na posledním místě skončilo střední odborné učiliště, na které se hlásí pouze 3 dívky. U *chlapců* je situace podobná, z celkového počtu 26 chlapců chce 20 z nich navštěvovat po dokončení základní školy *střední odbornou školu* zakončenou maturitou, 5 chlapců se přihlásilo na gymnázium a pouze 1 žák má zájem o střední odborné učiliště.

Graf č. 2: Počty žáků hlásící se na jednotlivé typy škol

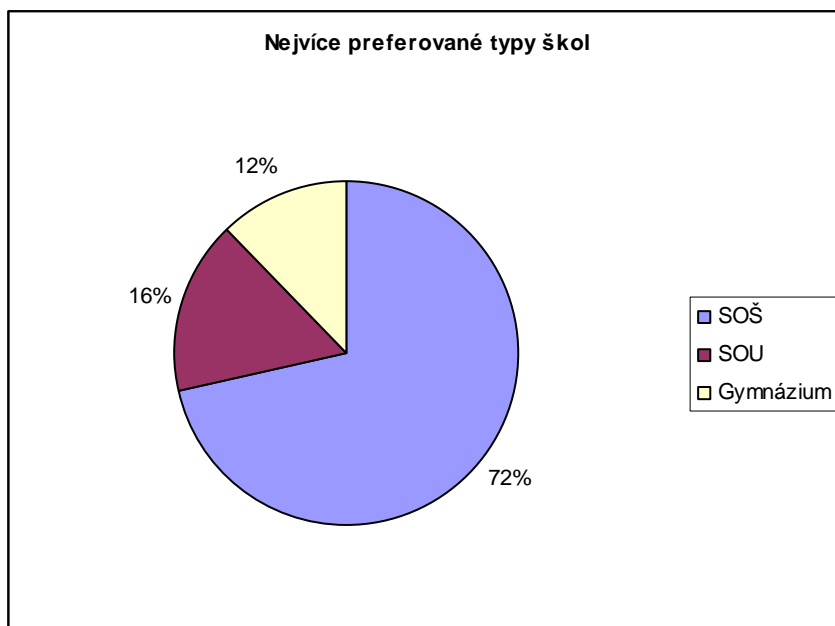

Z grafu lze vyčíst, že celkově je nejvíce preferována střední odborná škola, která je následována středním odborným učilištěm a nejméně žáků ze všech dotazovaných má zájem o studium na gymnáziu. Toto zjištění může znamenat, že žáci chtějí studovat a získat maturitu, ale přesto by rádi získali i praxi a odborné

zaměření, které je v dnešní době více žádané na trhu práce než všeobecné vědomosti získané na gymnáziu.

Pokud se pokusíme oblíbenost vyjádřit v procentech a zaměříme se na celkový počet žáků bez rozlišení na dívky a chlapce je situace následující:

Graf č. 3: Nejvíce preferované typy škol

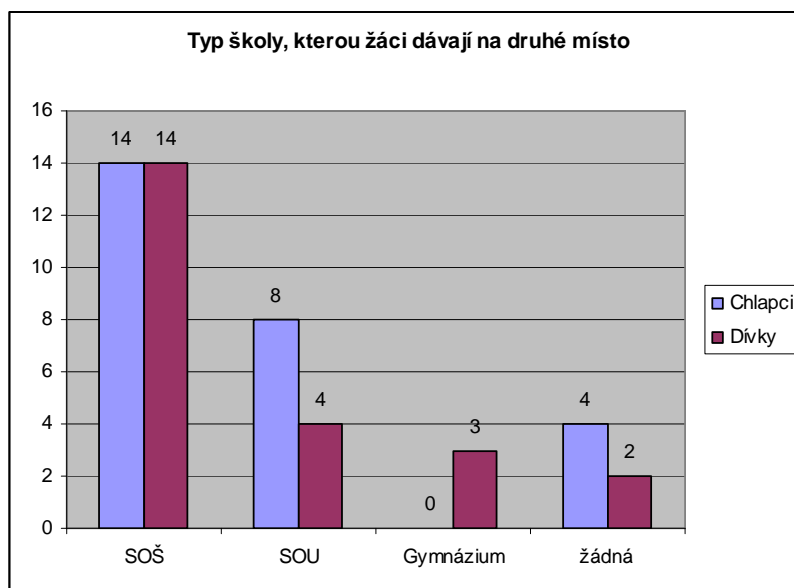

6.4.4 Druhý nejvíce preferovaný typ střední školy u žáků

Pokud by žákům nevyšlo přijetí na první střední školu, mohou využít ještě druhou přihlášku. Na druhém místě převládá u dívek opět střední odborná škola s maturitou. Z celkového počtu 23 dívek se takto rozhodlo 14 z nich. Druhé v pořadí je opět střední odborné učiliště. Gymnázium jako druhou školu uvedly pouze 3 dívky. Možnost podat si přihlášku pouze na 1 střední školu využily 2 dívky.

U chlapců na druhém místě vede střední odborná škola s maturitou, kterou zvolilo 14 žáků z celkového počtu 26. Na druhém místě je stejně jako u dívek opět střední odborné učiliště, které si vybralo 8 chlapců. Gymnázium si oproti dívkám nezvolil nikdo. Možnost nedat si přihlášku na druhou školu využili celkem 4 chlapci.

Graf č. 4: Typ školy, kterou žáci dávají na druhé místo

6.4.5 Vysněné povolání

Tato část dotazníku je zaměřena na to, jaká jsou vysněná povolání žáků základní školy a zda ví, co obnáší výkon těchto povolání a jestli mají představu o tom, na jakou střední školu by si museli dát přihlášku, aby mohli tento obor studovat a v budoucnu toto povolání i vykonávat.

- ❖ **Vysněné povolání → co obnáší jeho výkon → přihláška na tuto školu**

- ❖ **příslušník HZS ČR** → zachraňování, vyprošťování, likvidace požárů → SOŠ a SOU Dubno
- ❖ **IT technik** → stavět PC sestavy, správa sítí → SOŠ s maturitou
- ❖ **veterinář** → pomáhat zvířatům → SOŠ veterinární a zemědělská České Budějovice
- ❖ **hotelnictví, turismus** → recepce v hotelu, jezdit do zahraničí, jazyky, tlumočnice → SOŠ hotelnictví a turismu
- ❖ **učitelka** → učit žáky MT a AJ → gymnázium
- ❖ **voják** → střední vojenská škola – technické lyceum
- ❖ **vyrábět a zkoumat roboty pro NASA** → technická střední škola
- ❖ **doktor** → léčení lidí → gymnázium
- ❖ **policista** → psychická a fyzická náročnost → Trivis
- ❖ **učitelka v MŠ** → hrát si s dětmi, učit je → střední pedagogická škola
- ❖ **sociální pracovnice** → pomáhat lidem → sociální činnost
- ❖ **designér domů, bytů** → mít představivost, přesnost → SOU stavební Benešov; Střední škola průmyslová
- ❖ **architektka** → vymýšlet nové budovy → Střední průmyslová škola Tábor
- ❖ **manažer** → vyjednávání, domlouvání → Obchodní akademie
- ❖ **karosář** → oprava karoserií → SOU
- ❖ **chemik** → výzkum v laboratoři → Masarykova střední škola chemická
- ❖ **sládek** → ochutnávat pivo → potravinářská
- ❖ **zemědělec** → práce na poli → střední zemědělská škola
- ❖ **automechanik** → SOU Třeboň, SOU Soběslav, obor automechanik

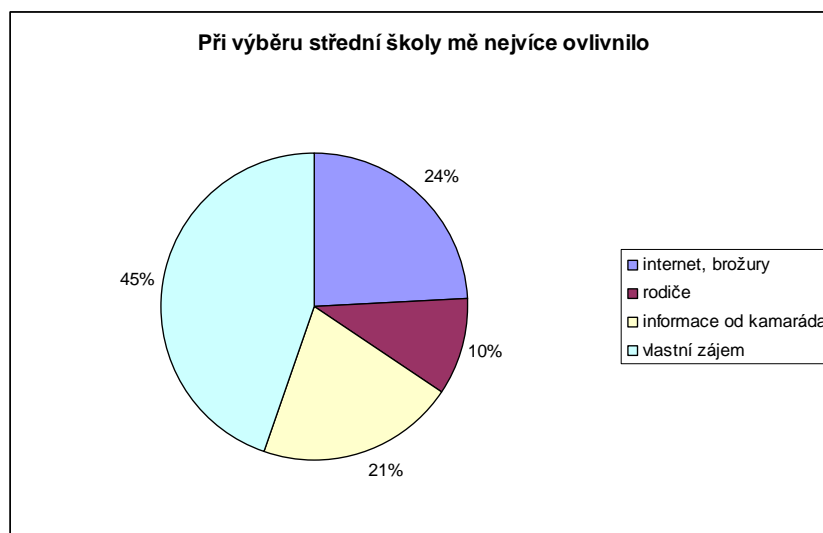
- ❖ **traktorista** → zemědělská technika → Střední zemědělská škola Tábor
- ❖ **voják** → zbraně → Vojenská střední škola a Vyšší odborná škola Ministerstva obrany
- ❖ **řidič autobusu** → převoz cestujících → Střední škola dopravní Praha
- ❖ **zootechnik** → starat se o zvířata → Střední zemědělská škola
- ❖ **policista** → chytání zlodějů → Policejní škola
- ❖ **letuška** → cestování → Hotelová škola
- ❖ **dětský psychiatr** → pracovat s dětmi → střední zdravotnická škola
- ❖ **laborant** → zkoumat → střední zdravotnická škola
- ❖ **cukrářka** → péct dorty → SOU
- ❖ **řidič kamionu** → kamion → Střední škola automobilní

Při rozhodování, na kterou střední školu si dát přihlášku se 18 dívek, z celkového počtu 22 a 21 chlapců, z celkového počtu 25 nakonec rozhodlo dat si přihlášku na školu, o které uvažovali již delší dobu před termínem podávání přihlášek. Pouze 1 dívka a 3 chlapci nevěděli delší dobu před podáním přihlášky, na kterou střední školu si podat přihlášku. Dále 3 dívky a 1 chlapec měli představu o tom, jaký obor by chtěli studovat, ale nakonec se rozhodli pro jiný.

6.4.6 Faktory ovlivňující žáky při výběru střední školy

Následující část dotazníků je zaměřena na zjištění informací o tom, čím jsou žáci při výběru střední školy nejvíce ovlivněni. V odpovědích na tuto otázku vyšlo shodně u chlapců i dívek, že se hlásili nejčastěji na střední školu z toho důvodu, že měly *o daný obor zájem*. Na druhém místě se objevila odpověď, že nejvíce se nechali ovlivnit *informacemi získanými z internetu, tištěných brožur a informacemi získanými na dnu otevřených dveří*. Na třetím místě byla odpověď, že získali *informace od někoho, kdo na dané škole již studuje* a podle toho se rozhodli, že si na danou školu dají přihlášku. Až na posledním místě v četnosti odpovědí se objevilo, že je nejvíce ovlivnili *rodiče*.

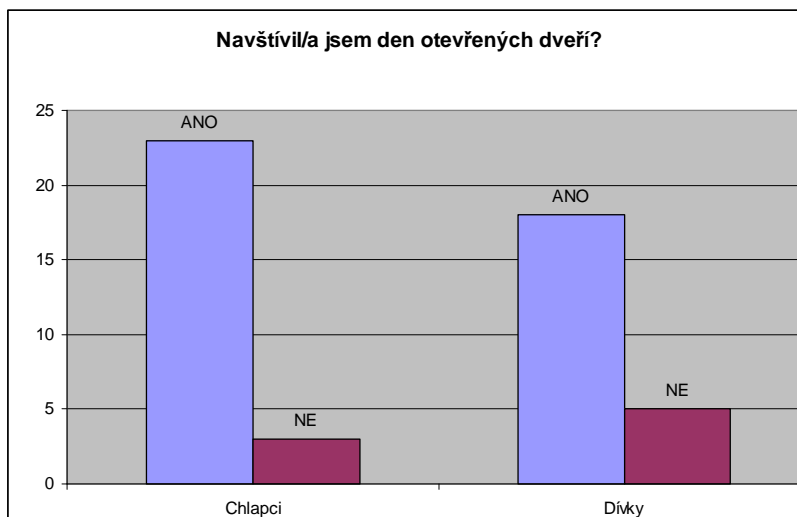
Graf č. 5: Při výběru střední školy mě nejvíce ovlivnilo

V souvislosti s tím, podle čeho se žáci nejčastěji rozhodují pro určitou školu, jsem do dotazníku zařadila otázku, jestli žáci navštívili den otevřených dveří na některé ze středních škol a pokud ano, tak jaké informace jim tato návštěva přinesla a zda je považují za přínosné. Z celkového počtu 23 dívek navštívilo den otevřených dveří alespoň na 1 střední škole 18 dívek. Pouze 5 dívek odpovědělo, že na žádném dnu otevřených dveří nebyly. U chlapců je

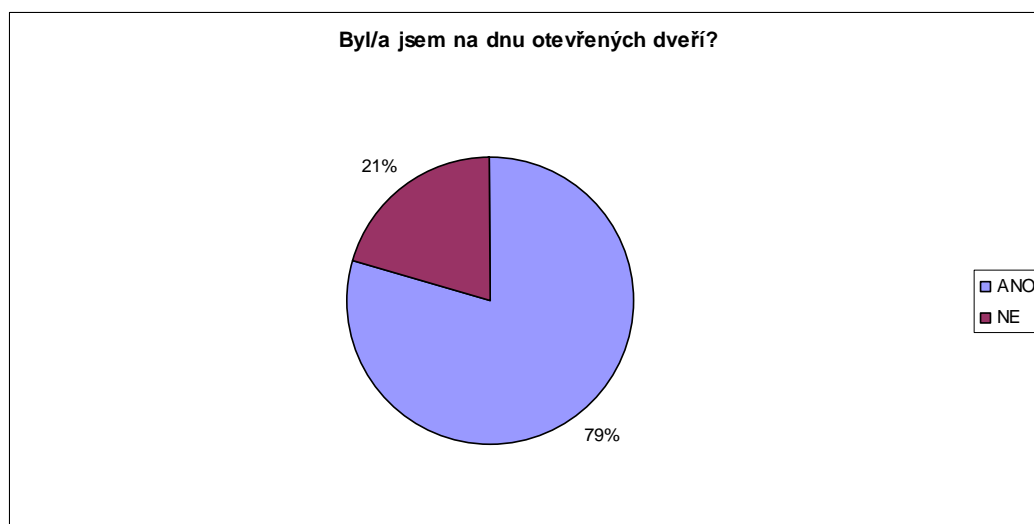
situace podobná, velká většina, celkem 23 chlapců z 26 navštívilo den otevřených dveří, pouze 3 chlapci odpověděli negativně.

Graf č. 5: Navštívil/a jsem den otevřených dveří?

Pokud nebudeme rozlišovat chlapce a dívky a bude nás zajímat pouze, jaké procento žáků navštívilo den otevřených dveří, je situace následující:

Graf č. 6: Byl/a jsem na dnu otevřených dveří?

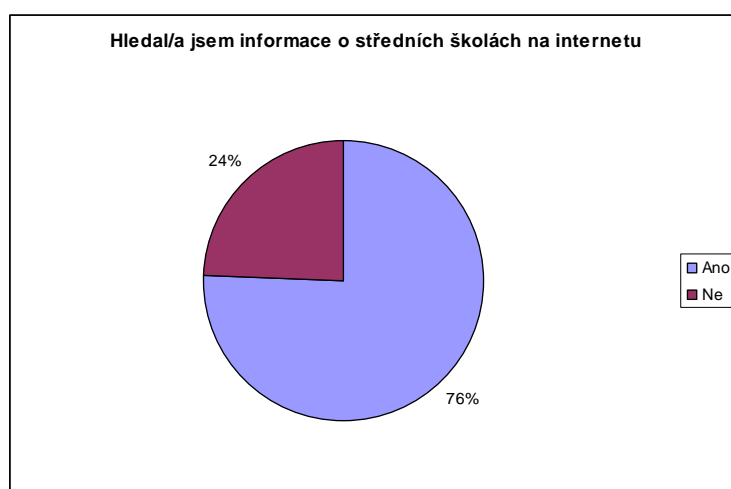

Ti, kteří den otevřených dveří navštívili, uvedli, že nejčastěji získali *základní informace o škole*, mohli si prohlédnout učebny, ve kterých probíhá výuka a vybavení tříd. Dále se dozvěděli, jaké technologie škola využívá a bylo jim vysvětleno, jak to na dané škole chodí. Dozvěděli se informace důležité pro podání přihlášky, například zda je nutné mít potvrzení od lékaře. Žáky při rozhodování ovlivnilo především to, jak na ně působilo celkové *prostředí školy*, kde by v případě přijetí měli strávit několik let. Zajímavé bylo pro žáky také povídání přímo se studenty, kteří je po škole prováděli a předávali jim vlastní zkušenosti.

6.4.7 Nejčastější způsoby vyhledávání informací o středních školách

Žáci mají možnost hledat informace o středních školách také na internetu, v dnešní době už má téměř každá střední škola vlastní internetové stránky, na kterých se prezentuje. Možnost získat informace o škole z pohodlí domova využilo celkem 18 dívek z celkového počtu 23 a 19 chlapců z 26. Pouze 5 dívek a 7 chlapců uvedlo, že informace tímto způsobem nevyhledávali. Přehled škol a jejich hodnocení viz. Přehled středních škol a internetových stránek v Příloze č. 2.

Graf č. 7: Hledal/a jsem informace o středních školách na internetu

6.4.8 Výstavy, kde se prezentují střední školy

V otázce č. 16 mě zajímalo, jestli žáci navštěvují výstavy, kde se prezentují střední školy a pokud ano, tak zda navštěvují tyto výstavy společně se školou nebo je to záležitost každého jednotlivce a pokud mají zájem výstavu navštívit, musí jít sami nebo s rodiči.

Z celkového počtu 23 dívek, které otázku zodpověděly, navštívilo takto zaměřenou výstavu celkem 19 dívek, z toho 12 společně se základní školou a 7 s rodiči. Pouze 4 dívky se žádné takové výstavy nezúčastnily. U chlapců je situace podobná, výstavu navštívilo celkem 22 chlapců, z toho 14 společně se školou a 8 v doprovodu rodičů. Pouze 4 chlapci žádnou výstavu nenavštívili.

Pokud nebude rozlišovat chlapce a dívky a vyjádříme v procentech, kolik žáků navštívilo výstavu a kolik se jich výstavy nezúčastnilo vůbec, bude situace následující:

Graf č 8: Navštívil jsem výstavu, kde se prezentují školy

Pokud porovnáme výsledky z jednotlivých škol, je zajímavé, že žáci ze základních škol v *Dolním Bukovsku, Ševětíně a Mladé Vožici* většinou odpovídali, že navštívili výstavu *společně se školou*. Pouze u Základní školy *Votice* je situace zcela odlišná a převažuje odpověď, že žáci navštívili výstavu společně *s rodiči* nebo jí nenavštívili vůbec. Žáci základních škol v Ševětíně a Dolním Bukovsku uváděli, že navštívili výstavy *Vzdělání a řemeslo* a výstavu *Prezentace středních škol*.

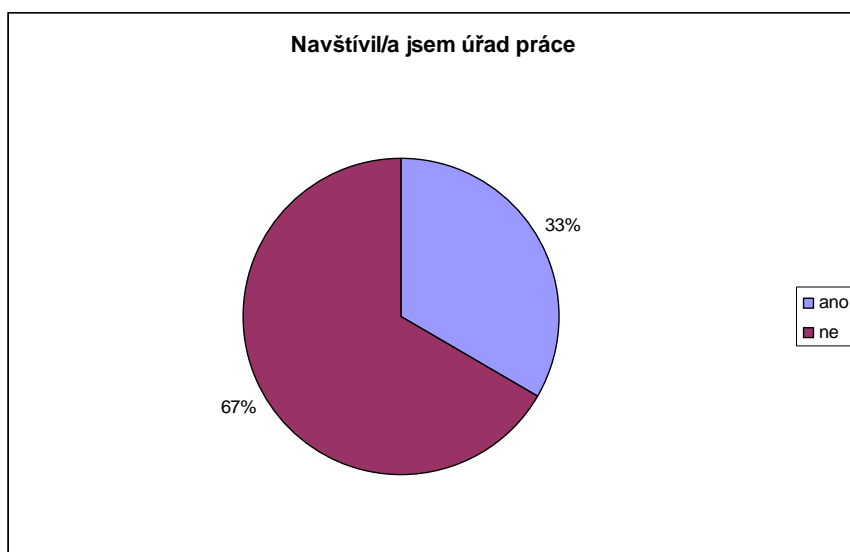
Výstavu *Vzdělání a řemeslo* hodnotí žáci jako výstavu s dobrou úrovní, přinesla jim užitečné informace o jednotlivých školách a některé žáky zaujalo také to, že zde žáci středních škol vystavovali své výrobky, které vyrábí během studia a zájemci o studium tak mohli sami posoudit, čím se budou na střední škole zabývat. Objevil se zde i negativní názor a to ten, že výstava *Vzdělání a řemeslo* probíhala až v době, kdy žáci museli být již rozhodnuti, na jaké střední školy si podají přihlášky. Žáci základní školy *Mladá Vožice* navštěvovali mimo jiné také výstavu *Burza škol* v Českých Budějovicích. Žáci z *Votic* měli možnost získat informace také na výstavě *Burza škol*, která se konala *ve Vlašimi*. Hodnocení výstav žáků těchto 2 škol jsou rozdílná, pro někoho jsou získané informace užitečné, někteří jí naopak hodnotí jako nedostačující, protože zde bylo prezentováno málo škol.

6.4.9 Návštěva úřadu práce

Jako další bod zkoumání mě v dotazníku zajímalo, jestli žáci základních škol navštěvují společně se školou úřad práce. Zde se mohou dozvědět mnoho informací o všech povoláních a mají možnost si vyplnit nejrůznější testy, po jejichž vyhodnocení se mohou dozvědět, jaká povolání by byla konkrétně pro ně nejvíce vhodná.

Z výsledků je patrné, že 32 žáků z celkového počtu 48 žáků úřad práce nenavštívilo. Pouze 16 žáků, kteří úřad práce navštívili, uvedlo, že zde získali nové informace o školách, o svém vysněném povolání, zjistili podle testů, pro jakou práci se hodí a někteří dokonce dospěli k názoru, že v dnešní době je potřeba mít co nejlepší vzdělání, protože jinak je těžké získat práci.

Graf č. 9: Navštívil/a jsem úřad práce

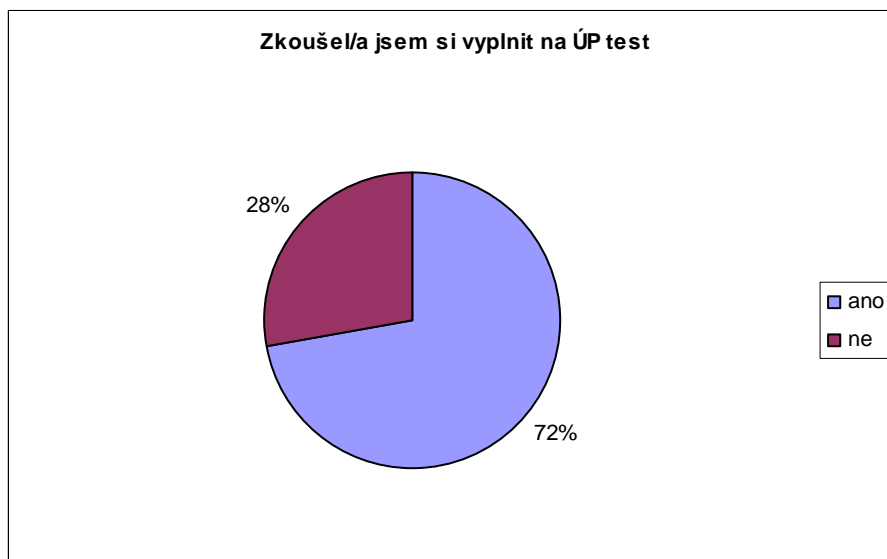
Úřad práce by měl žákům pomoci si uvědomit, jakým profesním směrem by se chtěli ubírat a tím je nasměrovat na okruh škol, které jsou tímto způsobem zaměřeny. Pro práci se žáky je na Úřadu práce zřízeno *Informační a poradenské středisko pro volbu a změnu povolání*. IPS spolupracuje úzce se základními školami. Toto středisko poskytuje žákům možnosti testování, z jehož výsledků by

měli získat informace o vhodných povoláních. Jsou využívány testy, které prověřují zájmy a dále dotazník o volbě povolání. Testování probíhá ve spolupráci s pracovníkem IPS a testy jsou ihned vyhodnoceny.

Dále mě zajímalo, zda si žáci vyzkoušeli vyplnit test, z jehož výsledků by se dozvěděli, pro jaká povolání se nejvíce hodí. Tento test psalo 15 dívek z celkového počtu 22. Pouze 7 dívek uvedlo, že s žádným takovým testem nepracovaly. U chlapců je situace téměř stejná, 19 žáků z celkového počtu 25 uvedlo, že test vyplňovali. Pouze 6 chlapců s testem nepracovalo.

Graf č. 10: Zkoušel jsem si vyplnit na úřadu práce test

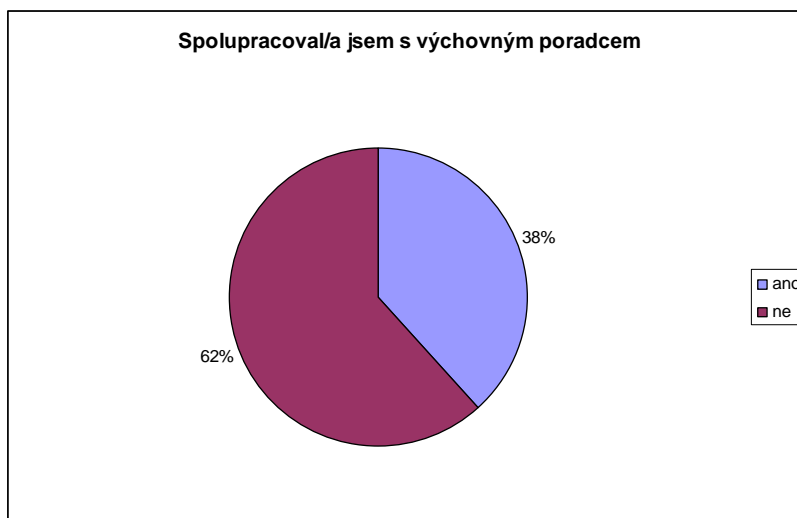
6.4.10 Výchovný poradce

Další bod v dotazníku se zabýval tím, jak na základních školách funguje výchovný poradce a jestli s ním žáci spolupracují při výběru střední školy.

Z výsledků je patrné, že *většina žáků se v této záležitosti na výchovného poradce neobrací*. Situace u dívek je taková, že pouze 10 dívek z celkového počtu 22 se na výchovného poradce obrátilo. U chlapců byl počet ještě nižší, pouze 8 z 25 jich uvedlo, že spolupracovali s výchovným poradcem.

Vzhledem k tomu, že výchovný poradce funguje na každé škole a měl by pomáhat žákům při výběru střední školy, jsou tato čísla neuspokojivá a je z nich vidět, že ne na každé škole funguje role výchovného poradce tak, jak by správně měla. Před vyplněním dotazníku se dalo očekávat, že téměř všichni žáci budou uvádět, že s výchovným poradcem spolupracují. Otázkou je, zda je chyba na straně školy a výchovného poradce nebo na straně žáků. Pokud žáci nejsou školou dobře informováni o tom, že tato možnost pomoci zde pro ně je a rodiče žáky nevedou k využití funkce výchovného poradce, potom se může stát, že funkce výchovného poradce určitým způsobem selže.

Graf č. 11: *Spolupracoval/a jsem s výchovným poradcem*

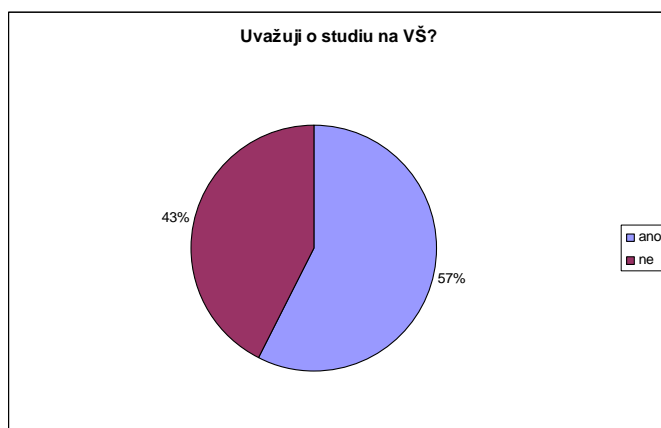
6.4.11 Žáci a budoucnost

Tato část dotazníku souvisí s volbou střední školy spíše okrajově a byla zařazena do dotazníku jako doplňující informace. Cílem bylo zjistit spíše pro zajímavost, zda žáci uvažují už i v 9. třídě o vzdálenější budoucnosti. Otázka zněla, zda jedním z kritérií při výběru střední školy bylo také to, aby měli možnost později studovat na vysoké škole.

Z výzkumu vyplývá, že o případné možnosti studia na vysoké škole uvažují v tomto věku zejména dívky. Z celkového počtu 22 dívek, které tuto otázku zodpověděly, jich 20 uvedlo, že by chtěly později studovat vysokou školu. U chlapců je situace poměrně odlišná. Otázku zodpovědělo celkem 25 chlapců, ale pouze 7 z nich uvedlo, že již v této době uvažují o dalším studiu na VŠ. Zbylých 18 chlapců tuto problematiku v 9. třídě zatím ještě neřeší.

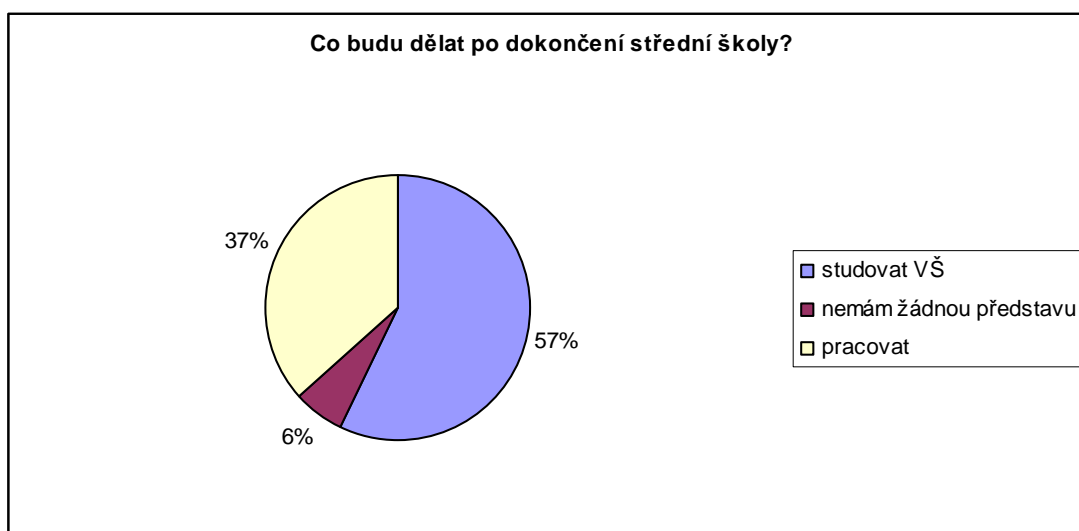
Tyto výsledky lze brát spíše jako orientační a doplňující celou situaci. Můžeme pouze diskutovat o tom, zda žáci opravdu cíleně volí střední školu s tím úmyslem, že určitě chtějí studovat na vysoké škole anebo pouze nevěděli, na jakou školu si dát přihlášku a proto se rozhodli třeba pro gymnázium, které shodou okolností zrovna dostatečně připravuje žáka na další studium. Možná právě proto, že někteří žáci ještě neví, co by v budoucnu chtěli dělat, se snaží toto rozhodnutí oddálit a zatím navštěvují školu, která není specificky zaměřená.

Graf č. 12: Uvažuji o studiu na vysoké škole

Po dokončení střední školy má 18 dívek z celkového počtu 23 a 10 chlapců z 25, v plánu jít studovat dále na vysokou školu. 1 dívka a 2 chlapci zatím nemají představu o tom, jaké povolání by vůbec chtěli vykonávat po dokončení střední školy a zda se budou věnovat tomu oboru, který si zvolili na střední škole. 4 dívky a 14 chlapců má jasnou představu o tom, jaké povolání by chtěli vykonávat a čím by se chtěli stát po dokončení studia. U dívek se jedná o povolání *letuška, cukrářka, zubařka a designérka*. U chlapců převládá *řidič autobusu, práce v pivovaru, voják z povolání, opravář zemědělských strojů, soukromý zemědělec*, velmi časté povolání je *IT technik, elektrotechnik nebo opravář*.

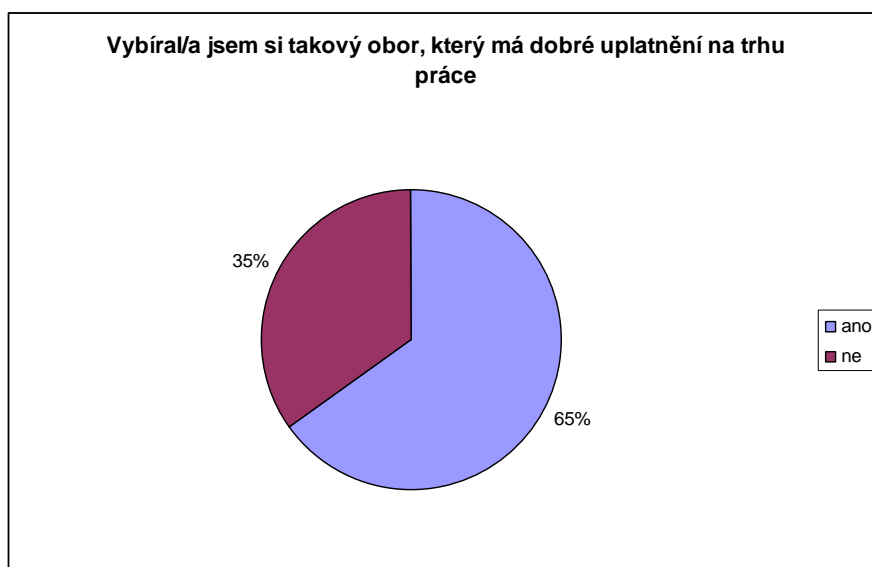
Graf č. 13: Co budu dělat po dokončení střední školy?

6.4.12 Pracovní uplatnění

Další doplňující otázkou je, zda žáci vůbec přemýšlejí nad tím, jestli budou s jimi zvoleným oborem schopni získat v budoucnu pracovní uplatnění na trhu práce. U chlapců i dívek jednoznačně převažovala odpověď, že při rozhodování, jakou střední školu si vybrat, brali v úvahu, jaké je uplatnění daného oboru na trhu práce. Z celkového počtu 21 dívek jich 13 uvedlo, že se snažili vybrat si právě takový obor, o který je podle jejich názoru zájem. U chlapců tuto odpověď uvedlo 15 z 25 dotazovaných. Pouze 2 dívky a 1 chlapec odpověděli, že toto kritérium nebrali v úvahu při volbě povolání. Dále 6 dívek a 9 chlapců tvrdí, že při rozhodování nad možností budoucího pracovního uplatnění na trhu práce vůbec nepřemýšleli a nerozhodovali se vůbec podle tohoto kritéria.

Graf č. 14: Vybíral/a jsem si takový obor, který má dobré uplatnění na trhu práce

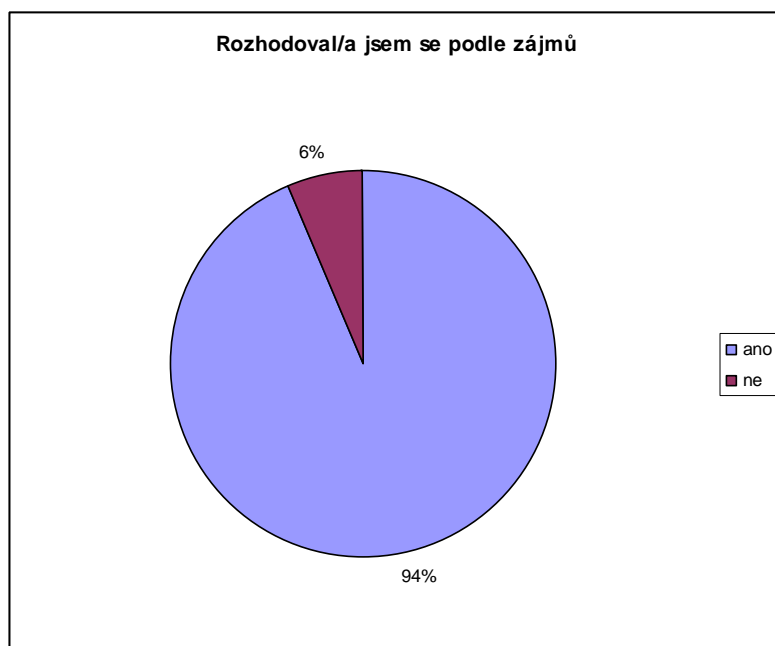

6.4.13 Zájmy

Zájmová činnost je v pedagogickém slovníku charakterizována jako „Pěstování a rozvíjení specifických sklonů, zájmů a koníčků. 1. v zařízeních pro výchovu mimo vyučování, jako součást neformálního vzdělávání; 2. v individuálních činnostech jednotlivců jako součást informálního vzdělávání.“²⁸

Dalším významným cílem výzkumu bylo zjistit, zda se žáci při výběru střední školy rozhodují podle toho, co je baví a jaké mají zájmy. Z výsledků je patrné, že velká většina chlapců i dívek se při volbě budoucího povolání rozhoduje podle toho, co rádi dělají. Pouze 1 dívka z celkového počtu 22 dotazovaných a 2 chlapci z 25 odpověděli, že jejich zájmy nehrály při volbě střední školy významnou roli. Tuto otázku jsem položila žákům proto, že vycházím z předpokladu, že každý člověk by rád vykonával zaměstnání, které pro něj nebude pouze zdroj příjmů, ale především i koníček.

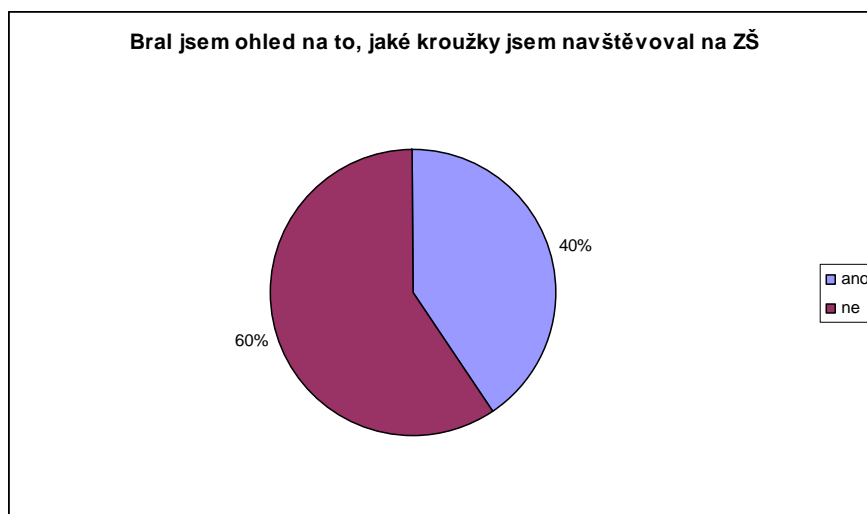
Graf č. 15: Rozhodoval/a jsem se podle zájmů

²⁸ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J.: Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2003. s. 306

V souvislosti se zájmy žáků je do výzkumu vložena otázka, zda si žáci vybírají zaměření střední školy podle toho, jakým kroužkům se věnují na základní škole. Cílem této otázky bylo zjistit, zda žáci chtějí, aby se aktivity, které dělají rádi ve volném čase, staly i jejich zaměstnáním. Z výsledků této otázky je patrné, že ve většině případů si žáci nedávají přihlášku na takovou střední školu, která by byla zaměřena stejným směrem jako zájmové kroužky, které navštěvují na základní škole. Z celkového počtu 22 odpovědělo 15 dívek, že nebraly ohled na to, jaké kroužky navštěvovaly. Pouze 7 dívek uvedlo, že se snažily pokračovat ve studiu toho, čemu se věnovaly již na základní škole. U chlapců je situace podobná, 13 z nich uvádí, že nebrali ohled na to, jaké kroužky navštěvovali a 12 chlapců z celkového počtu 25 uvedlo, že brali v úvahu to, čemu se věnují na základní škole v zájmových kroužcích a jaké je zaměření škol, na které se chtějí přihlásit.

Graf č. 16: Bral/a jsem ohled na to, jaké zájmové kroužky jsem navštěvoval na ZŠ

Z grafu vyplývá, že 60% všech dotazovaných nechtělo pokračovat ve studiu na střední škole v takovém oboru, kterému se věnovali ve volném čase.

6.4.14 Rodiče

Významný činitel při rozhodování žáků o jejich budoucím povolání jsou rodiče. V dotazníku jsem tedy žákům položila otázku, zda se rozhodují pouze podle přání rodičů. Všechny dívky jednotně odpověděly, že se nerozhodovaly podle přání rodičů. U chlapců je situace podobná, ale jsou zde i jedinci, kteří se podřizují tomu, co chtějí rodiče, 3 chlapci uvedli, že si podali přihlášku na takovou střední školu, kterou si přáli jejich rodiče.

Graf č. 17: Vybral/a jsem si školu podle přání rodičů

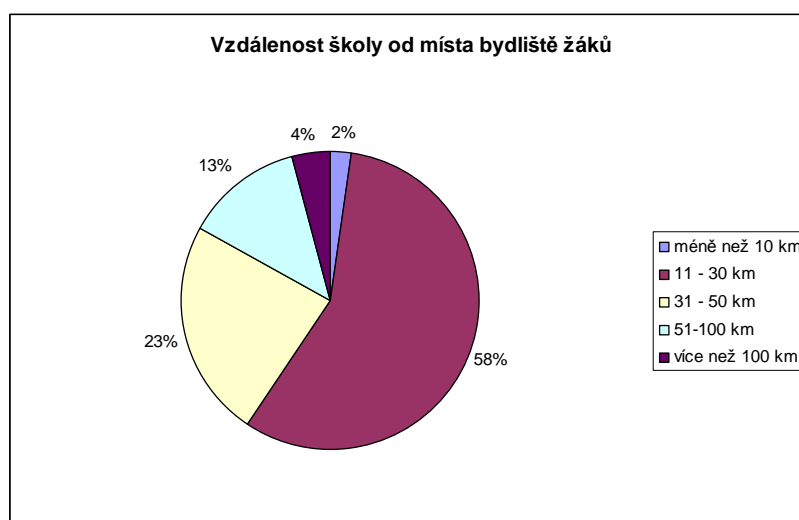
6.4.15 Dojíždění do školy

Několik dalších otázek se věnovalo problematice dojíždění z místa bydliště do místa sídla střední školy. Snažila jsem se zjistit, jakou vzdálenost musí žáci překonat při cestě z domova do školy a kolik žáků bude během studia bydlet na internátě.

Z celkového počtu 22 dívek, jich uvedlo 11, že při výběru střední školy hrálo důležitou roli to, zda budou moci do školy *dojíždět každý den*. Zatímco u dívek byly odpovědi vyrovnané, tak chlapci ve 14 případech z 25 tvrdí, že pro ně není důležité, zda budou každý den dojíždět domů nebo ne.

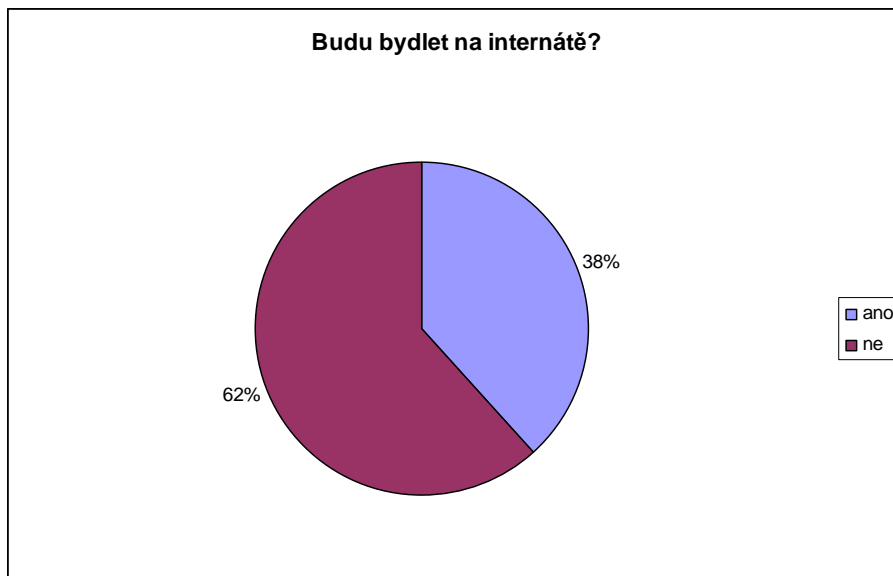
Nejčastější vzdálenost, kterou musí žáci překonat z místa bydliště do místa konání výuky je ve 14 případech u dívek a ve 13 u chlapců *od 11 do 30 km*. Druhou nejčastější odpovědí opět shodně u dívek i u chlapců bylo, že vzdálenost školy od místa jejich bydliště je *31 až 50 km*. Třetí nejčastější možností byla vzdálenost od místa bydliště *50 – 100 km*. Tato varianta se objevila u 3 dívek a 3 chlapců. Možnost, že vzdálenost do školy je *více než 100 km* uvedli shodně 1 dívka a 1 chlapec. Nejméně častá byla odpověď, že při cestě do školy musí zdotat méně než 10 km, tuto možnost zvolil pouze 1 chlapec.

Graf č. 18: Vzdálenost školy od místa bydliště žáků

Školu, kde žáci přes týden *bydlí na internátě*, si vybralo 7 dívek a 11 chlapců. Každý den dojíždět do školy bude 15 dívek a 14 chlapců.

Graf č. 19: Budu bydlet na internátě

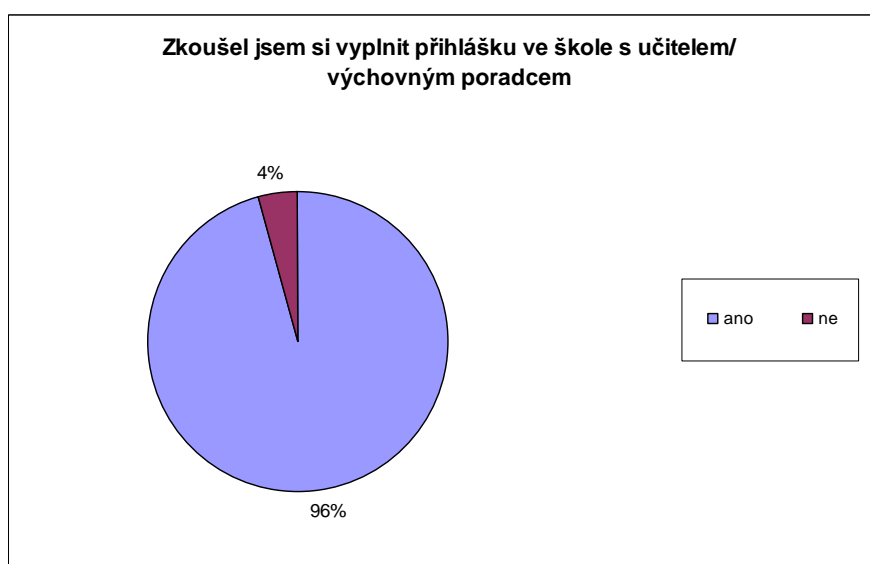
6.4.16 Lékařské potvrzení na přihlášce

Některé školy vyžadují, aby žáci měli na přihlášce potvrzení od lékaře, že prošli lékařskou prohlídkou a že jsou schopni ze zdravotního hlediska vybraný obor vykonávat. Tuto lékařskou prohlídku muselo absolvovat 14 dívek a 21 chlapců, pouze 7 dívek a 5 chlapců uvedlo, že na přihlášce nebylo nutné potvrzení uvádět. Seznam škol, na které se dotazování žáci hlásili a které vyžadovali lékařské potvrzení, je uveden v příloze č. 10.

6.4.17 Přihlášky na střední školu

Dále mě zajímalo, zda žáci vědí, jak mají správně vyplnit přihlášku na střední školu a jestli je toto zařazeno do výuky ve škole, nebo zda si musí žáci informace obstarat sami. Většina žáků uvedla, že přihlášku si zkoušeli vyplnit během vyučování, tuto odpověď uvedlo 20 dívek a 26 chlapců. Pouze 2 dívky řekly, že ve škole s nikým správné vyplnění přihlášky neprobíraly. Jedna dívka tuto otázku nezodpověděla. U chlapců byla situace mnohem více jednoznačná, protože všichni uvedli, že přihlášky s nikým ve škole vyplňovali.

Graf č. 20: Zkoušel jsem si vyplnit přihlášku ve škole s učitelem/ výchovným poradcem

V souvislosti s vyplněním přihlášky jsem se pokusila zjistit, kdo z pedagogického sboru základních škol se tímto problémem nejčastěji společně se žáky zabývá. U dívek převládala odpověď, že s nimi správné vyplnění přihlášky probíral výchovný poradce, který byl následován třídním učitelem a učitelem občanské výchovy. U chlapců byla nejčastější odpověď, že si zkusili přihlášku vyplnit s třídním učitelem, na dalším místě byl učitel občanské výchovy a po něm až výchovný poradce. Tyto výsledky nejsou ale zcela jednoznačné, protože někteří žáci uváděli v dotazníku, že třídní učitel je zároveň i výchovným poradcem nebo učitelem občanské výchovy.

Poslední otázka v části, která se zabývala přihláškami na střední školy, byl dotaz týkající se toho, jakým způsobem doručují žáci vyplněné přihlášky na střední školy. Tento dotaz je uveden spíše pro zajímavost a pro dokreslení situace. U dívek byla situace taková, že přesně polovina jich posílala přihlášku poštou a druhá polovina, tedy 11 dívek, nesly přihlášku na střední školu osobně. U chlapců je situace podobná, jen zde lehce převažuje odpověď, že posílali přihlášku poštou, a to 16 chlapců, zbylých 11 odpovědělo, že nesli přihlášku na konkrétní střední školu osobně.

Graf č. 20: Způsob nejčastějšího doručení přihlášky na střední školu

6.5 Shrnutí praktické části

Výzkum proběhl ve čtyřech školách, konkrétně v Dolním Bukovsku, Ševětíně, Voticích a v Mladé Vožici. Poměr dívek a chlapců byl téměř vyrovnán, dotazník vyplnilo 23 dívek a 26 chlapců a bezmála všichni dokázali, že jsou schopni popsat rozdíly mezi SOŠ, SOU a gymnáziem. Z vyplněných dotazníků je patrné, že většina vycházejících žáků míří na střední odborné školy zakončené maturitou. V budoucnu se budeme pravděpodobně potýkat s nedostatkem kvalifikovaných dělníků, protože dnes chce každý mít středoškolské vzdělání a o učňovské obory není velký zájem.

Z odpovědí žáků lze usoudit, že většinou mají dostatek informací o škole, na kterou chtějí jít studovat, aby v budoucnu mohli vykonávat své vysněné povolání. Potěšující je, že většina z nich se rozhodla podle své vůle a nebyla přinucena ke studiu na dané škole ze strany rodičů, i když i s takovým přístupem jsem se ojediněle v dotazníku také setkala.

Zarážejícím faktem je, že více než pětina dotazovaných žáků nenavštívila vybranou školu během dnu otevřených dveří, aby mohli oni i jejich rodiče posoudit zázemí školy. Při volbě školy skoro 1/5 respondentů nehledala informace o škole na internetu, což je v dnešní době nečekané. Co se týká výstav, které by vycházejícím žákům mohli pomoci s volbou školy, je neuspokojivé, že ne všechny základní školy využívají možnost tyto výstavy se žáky navštívit. Především žáci z Votic uváděli, že se školou žádnou takovou výstavu nenavštívili, což si myslím, že není dobře. Naopak je vidět zájem spíše ze strany rodičů, kteří v některých případech se svými dětmi výstavu vyhledali.

Pouze třetina žáků navštívila před vyplňováním přihlášek úřad práce. Kdyby ÚP navštěvovali žáci všech škol, je možné, že by zde dostali důležité informace týkající se uplatnění absolventů jednotlivých škol a tím by se mohli vyvarovat toho, aby šli na takovou školu, jejíž absolventi hledají na trhu práce jen

velmi těžko uplatnění. Téměř ¼ žáků si ani nezkusila vyplnit test, který nabízí úřad práce, aby zjistili, pro jaké povolání by se nejvíce hodili.

Co se týká spolupráce mezi žáky a výchovným poradcem, je tato situace více než tragická. Bez mála 1/3 dotazovaných uvádí, že volbu střední školy s výchovným poradcem neprobírali. Vypadá to, že tato profese na ZŠ zatím zaostává.

Pokud se zaměříme na plány žáků do budoucna, tak je podle zjištěných výsledků vidět, že dívky ve velké míře plánují pokračovat ve studiu na VŠ, aby měli co nejvýhodnější pozici při shánění zaměstnání, zatímco chlapci nad dalším studiem v 9. třídě zatím ještě moc neuvažují. Dvě třetiny dotazovaných žáků si podle jejich tvrzení volilo takovou školu, jejíž absolventi mají na trhu práce šanci na uplatnění už po dokončení střední školy. Toto tvrzení je zajímavé z toho pohledu, že pouze třetina žáků navštívila ÚP jak zde již bylo zmíněno. Je zajímavé, jak mohli dospět k závěru, že právě toto povolání bude mít dobré uplatnění, když hned v další otázce odpovídali, že úřad práce nenavštívili a tudíž můžeme jenom spekulovat, kde získali informace o tom, že právě jimi zvolená profese je žádaná na trhu práce.

Důležité je, že žáci si již nyní volí takové povolání, které by je i bavilo, ale zároveň se nechtějí věnovat činnosti, kterou vykonávali třeba v zájmovém kroužku jako hlavní pracovní činnost. Toto se děje pravděpodobně z toho důvodu, že chtějí, aby při výkonu svého koníčku mohli i nadále relaxovat a odpočinout si. Dívky řeší podstatně víc než chlapci vzdálenost školy od místa bydliště. Chlapcům tolik nevadí ani to, že budou bydlet na internátě. Je dobře, že s žáky na jednotlivých školách někdo zkusí vyplnit přihlášku ke studiu na střední škole a oni alespoň ví, co je při vyplňování načisto čeká.

7. Závěr

Tato diplomová práce se snaží zmapovat, jak jsou žáci ve škole připravováni na volbu střední školy, jaké dostávají informace ze strany školy a jaké mají možnosti najít si sami informace o dalším studiu a nabídce středních škol. V další části je popsáno, jak je tato problematika včleněna do kurikulárních dokumentů. Praktická část se také snaží představit odbornou literaturu, která se zabývá problematikou volby střední školy.

Výzkumu se zúčastnily čtyři základní školy ze dvou různých krajů. Ve středočeském kraji to byla základní škola Votice v okrese Benešov. V jihočeském kraji se jednalo o ZŠ Mladá Vožice z okresu Tábor a dvě základní školy z okresu České Budějovice, konkrétně ZŠ Ševětín a ZŠ Dolní Bukovsko. Spolupráce s jednotlivými školami probíhala velmi dobře, dotazníky žáci vyplňovali především při hodinách občanské výchovy a většina z nich byla důsledně vyplněna.

Výzkumu se zúčastnilo 26 chlapců a 23 dívek. Ze získaných výsledků lze usoudit, že téměř všichni žáci mají dostatečné informace o nabídkách středních škol. Většina z nich se chystá podat si přihlášku na střední školu zakončenou maturitou. Negativně lze vnímat to, že někteří žáci nevyužili možnosti navštívit jimi zvolenou školu během dne otevřených dveří. Neuspokojivé je i to, že podle odpovědí žáků někteří z nich nevyužívají služby výchovného poradce, který působí na jejich základní škole. Oproti tomu naopak velmi pozitivní je to, že téměř všichni žáci si podávají přihlášku na takový obor, který si sami vybrali a myslí si, že v budoucnu po absolvování zvolené střední školy najdou dobré uplatnění na trhu práce.

8. Použitá literatura

- Horská, Viola; Zemánková, Helena. *Volba povolání: pracovní sešit*. Most: Hněvín, 1999. ISBN 80-902651-0-3
- Hrabal, Vladimír; Man, František; Pavelková, Isabella. *Psychologické otázky motivace ve škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. ISBN 80-04-23487-9
- Mareš, Jiří; Průcha, Jan; Walterová, Eliška. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003.
- Mezera, Antonín. *Pro jaké povolání se hodím*. Praha: Computer Press, 2003. ISBN 80-7226-651-9
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. Praha: Tauris, 2001.
- Pavelková, Isabella. *Perspektivní orientace jako činitel rozvoje osobnosti*. Praha: Academia, 1990.
- Pucová, Věra. *Orientace ve světě práce: metodická příručka*. Most: Hněvín, 2003. ISBN 80-86654-02-8
- *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: Computer Press, 2002.
- Strádal, Jiří. *Praktické činnosti pro 6. -9. ročník základních škol: člověk a svět práce: příprava na volbu povolání*. Praha: Fortuna, 2001. ISBN 80-7168-778-2

- Atlas školství [online]. 2012 [cit. 2012-09-21]. Střední školy – seznam SŠ v ČR. Dostupné z WWW: <<http://www.atlasskolstvi.cz/zakladni-skoly>>.
- Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce [online]. [cit. 2012-10-15]. Výběr oboru vzdělání. Dostupné z WWW: <<http://www.infoabsolvent.cz/Obory?uroven=1&uroven2=26>>.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 2009 [cit. 2012-11-5]. Informační a poradenské středisko pro volbu a změnu povolání. Dostupné z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/olk/ips>>.
- Průvodce světem povolání [online]. 1997 [cit. 2012-09-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.occupationsguide.cz/cz/main/default.aspx>>.
- Střední školy [online]. 2002 – 2012 [cit. 2012-09-17]. Střední školy – celá Česká republika. Dostupné z WWW: <<http://www.stredniskoly.cz/seznam-skol/>>.
- Volba povolání [online]. 2008 [cit. 2012-11-13]. Úvod do světa práce a volby povolání. Dostupné z WWW: <<http://www.vychova-vzdelavani.cz/uvod/>>.

9. Seznam příloh

Příloha č. 1 - Dotazník

Problematika volby střední školy na 2. stupni základní školy

Jsem studentkou 5. ročníku denního studia na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Provádím výzkum v oblasti problematiky volby střední školy na 2. stupni základních škol. Cílem výzkumu je zjistit na jaké typy a obory středních škol se žáci 9. tříd nejčastěji hlásí, dále podle čeho se rozhodují pro určitou školu, kde nejčastěji hledají informace o středních školách, a závěrem by mě zajímalo, zda žáci vědí, co obnáší výkon jejich vysněného povolání a na kterou školu se musí přihlásit, aby toto povolání mohli vykonávat. Dotazník je zcela anonymní a získaná data budou použita výhradně jako podklady pro mou diplomovou práci.

Velmi oceňuji Vaši ochotu a předem děkuji za spolupráci.

Hana Davidová

1) Jsem

- a) chlapec
- b) dívka

2) Co si představíš pod pojmem střední odborná škola s maturitou?

3) Co si představíš pod pojmem střední odborné učiliště?

4) Co si představíš pod pojmem gymnázium?

5) Mám možnost podat si přihlášky na 2 střední školy. Na první místo jsem zařadil/a:

- a) střední odbornou školu s maturitou
- b) gymnázium
- c) střední odborné učiliště

6) Na druhém místě jsem uvedl/a:

- a) gymnázium
- b) střední odbornou školu s maturitou
- c) střední odborné učiliště
- d) žádnou

7) Mé vysněné povolání je:

8) Pracovní náplň mého vysněného povolání tvoří:

9) Abych mohl/a toto povolání vykonávat musím si dát přihlášku na tuto střední školu:

10) Dal/a jsem si přihlášku na tuto střední školu a obor:

11) Při výběru střední školy mě nejvíce ovlivnilo:

- a) informace o střední škole získané z internetu, tištěných brožur a dnu otevřených dveří
- b) rodiče
- c) informace od někoho, kdo na této škole již studuje
- d) měl jsem o daný obor zájem a proto jsem se na tuto školu přihlásil

12) Navštívil/a jsem dny otevřených dveří na nějaké škole:

- a) ano
- b) ne

13) Pokud ano, co ti den otevřených dveří přinesl za zajímavé informace, bylo to užitečné, zajímavé, ovlivnilo tě to při rozhodování?

14) Hledal/a jsem informace o středních školách na internetu:

- a) ano
- b) ne

15) Pokud ano, internetové stránky jaké školy tě nejvíce zaujaly a proč?

16) Navštívil jsem výstavu, kde se prezentují střední školy:

- a) ano, navštívili jsme ji se školou
- b) ano, navštívil/a jsem jí sám/a nebo s rodiči
- c) ne, nenavštívil/a jsem žádnou výstavu

17) Pokud ano, o jakou výstavu se jednalo a jak ji hodnotíš:

18) Navštívil jsi se školou úřad práce?

- a) ano
- b) ne

19) Pokud ano, co jsi se tam dozvěděl/a?

20) Zkoušel/a jsem si dělat test, po jehož vyhodnocení jsem se dozvěděl/a, pro která povolání se hodím:

- a) ano
- b) ne

21) Navštívil jsem výchovného poradce, aby mi pomohl zodpovědět mé otázky týkající se výběru střední školy:

- a) ano
- b) ne

22) Vybral jsem si tuto střední školu z důvodu, že chci dále studovat na vysoké škole a myslím si, že mě zde dokážou dobře připravit na přijímací zkoušky:

- a) ano
- b) ne

23) Rozhodl jsem se pro tuto střední školu z toho důvodu, že vím, že je o tento obor na pracovním trhu velký zájem a vím, že budu mít později dobré uplatnění a snadno seženu pracovní místo:

- a) ano
- b) ne
- c) při rozhodování jsem nad tím nepřemýšlel

24) Při výběru střední školy jsem se rozhodoval především podle toho, co mě baví a jaké mám zájmy:

- a) ano
- b) ne

25) Při rozhodování, kam jít na střední školu jsem bral ohled na to, jaké kroužky jsem navštěvoval na základní škole:

- a) ano
- b) ne

26) Rozhodl/a jsem se pro tuto školu pouze na přání rodičů:

- a) ano
- b) ne

27) Při výběru střední školy hrálo důležitou roli to, zda budu moci denně dojíždět domů:

- a) ano
- b) ne

28) Přibližná vzdálenost střední školy od mého bydliště:

- a) do 10 km
- b) 11 – 30 km
- c) 31 – 50 km
- d) 50 – 100 km
- e) více než 100 km

29) Vybral jsem si školu, kde budu bydlet na internátě:

- a) ano
- b) ne

30) Při rozhodování, na kterou střední školu si dát přihlášku jsem se rozhodl/a pro střední školu:

- a) o které jsem uvažoval/a již delší dobu před podáním přihlášky
- b) nevěděl/a jsem, na kterou střední školu si podat přihlášku
- c) měl jsem představu, jaký obor bych chtěl/a studovat, ale nakonec jsem se rozhodl pro jiný.

31) Po dokončení střední školy:

- a) se pokusím dostat na vysokou školu
- b) nemám představu o tom, jaké povolání bych chtěl/a vykonávat
- c) mám jasnou představu o svém budoucím povolání a chci se stát: (doplň)

32) Vyžadovala střední škola potvrzení od lékaře:

- a) ano
- b) ne

33) Ve škole jsme probírali, jak správně vyplnit přihlášku na střední školu?

- a) ano
- b) ne

34) Pokud ano, tak s kým?

- a) třídní učitel
- b) výchovný poradce
- c) učitel občanské výchovy
- d) někdo jiný

35) Přihlášku jsem:

- a) posílal poštou
- b) nesl na střední školu osobně

Příloha č. 2

Přehled internetových stránek středních škol, které žáci navštívili

Název školy	Internetová stránka	Hodnocení a získané informace
VOŠ a SZeŠ Tábor	www.szestabor.cz	přehledné, různé soutěže
SŠ a vyšší odborná škola cestovního ruchu	www.skolacrcb.cz	jednoduché a přehledné
SOŠ Blatná	www.blek.cz	přehledné, poskytly potřebné informace
SŠ obchodu, služeb a podnikání a VOŠ	www.ssvos.cz	přehledné
SOU Soběslav	www.sobeslav.cz	informace o oboru opravář zemědělských strojů
SŠ spojů a informatiky	www.sous.cz	dobrá technologie, předměty na škole
SŠ obchodu, služeb a řemesel a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky	www.ssjs-tabor.cz	–
Střední průmyslová škola strojní a stavební Tábor	www.sps-tabor.cz	–
SOŠ Blatná	www.blek.cz	–
OA a VOŠ ekonomická, Tábor	www.oatabor.cz	–
Hotelová škola Praha	www.shs.cz	–

Příloha č. 3

Jste vnímaví?

Každý člověk vnímá stejnou situaci odlišně. To, jak jste schopni přesně vnímat a potom popsat určitou situaci, záleží na vaší:

- osobnosti
- koncentraci pozornosti
- paměti
- náladě
- na systému hodnot
- na vašich potřebách
- na způsobu myšlení

Pokyny:

Dvě minuty se dívejte na tento obrázek a potom jej odložte. Po 15 minutách odpovězte co nejpřesněji na otázky na druhé straně. Vzpomínat můžete tak dlouho, jak potřebujete.

SEBEPOZNÁNÍ 11

²⁹ HORSKÁ, V., ZEMÁNKOVÁ, H., Volba povolání: pracovní sešit. Most:Hněvín, s. 11

Příloha č. 4

Akční plán - Co mi brání se rozhodnout

Důvody:

- čekám, až mi někdo jiný řekne, co mám dělat;
- nemám dost informací;
- nemám rád(a) změnu;
- neustále měním názor;
- nemám o sobě moc vysoké mínění a nevím, na co bych se hodil(a), v čem bych mohl(a) uspět;
- bojím se, abych se nerozhodl(a) špatně;
- každý mi říká něco jiného a já z toho mám v hlavě zmatek;
- mám sklon propadat panice a dělat si přílišné starosti;
- nevím, co vlastně chci;
- neumím se věcem postavit tvář v tvář, „porvat se“ s nimi;
- nevím, kde začít;
- v podstatě je mi jedno, co budu dělat - nic se mi nezdá opravdu důležité;
- snadno se nechám odradit.

Další důvody:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Pokyny:

Zatrhni ty z následujících důvodů, které ti ztěžují rozhodování, a případně uveď další.

³⁰ HORSKÁ, V., ZEMÁNKOVÁ, H., Volba povolání: pracovní sešit. Most:Hněvín, s. 28

Příloha č. 5

Osobní akční plán: plán konkrétního postupu

Jméno: _____	
Adresa: _____	
Mám v plánu stát se..... (povolání)	
Proč jsem se takto rozhodl (a)?	
Jaké vzdělání či odbornou přípravu k tomu budu potřebovat, kde budu zaměstnán?	
Jaké osobní vlastnosti, dovednosti a předpoklady k tomu již mám (prospěch, výsledky zkoušek, dosažené úspěchy v jiných oblastech - vycházejí i z předchozích akčních plánů)?	
Další kroky: chci-li uskutečnit výše uvedené, kam se budu muset hlásit, kde se ucházet o přijetí	
1. _____	Do kdy? _____
2. _____	Do kdy? _____
3. _____	Do kdy? _____
Co ještě musím udělat: potřebuji ještě pracovat na svých osobních vlastnostech, zdokonalit se v některých dovednostech, získat v něčem větší zkušenost a jak to udělám?	
Podpis žáka: _____	Datum: _____
Podpis učitele: _____	Datum: _____

³¹ HORSKÁ, V., ZEMÁNKOVÁ, H., Volba povolání: pracovní sešit. Most:Hněvín, s. 53

O čem si opatřím informace

Víš, co chceš dělat po ukončení základní školy? Pokud se ještě rozhoduješ, musíš si zjistit co nejvíce informací. Pak budeš mít větší jistotu, že se rozhodneš správně.

Informace zjistíš z různých zdrojů:

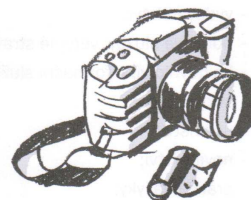
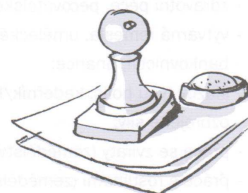
- na burzách vzdělávacích/pracovních příležitostí (dnech otevřených dveří);
- u zaměstnavatelů;
- ve škole od učitelů;
- pomocí počítačových programů;
- od specializovaných poradců (PPP, ÚP);
- ze sdělovacích prostředků;
- od rodičů, příbuzných a přátel na pracovní praxi.

Jaké informace si potřebuješ opatřit?

Jak a kde si je opatříš?

Pokyny:

Při odpovědích využij údajů z následující strany.

³² HORSKÁ, V., ZEMÁNKOVÁ, H., Volba povolání: pracovní sešit. Most:Hněvín, s. 71

Školy vyžadující potvrzení o zdravotní prohlídce:

- SOU Třeboň
- SOU Soběslav, obor Opravář zemědělských strojů
- SOŠ veterinární, mechanizační a zahradnická a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky
- SPŠ strojní a elektrotechnická České Budějovice
- Vojenská střední škola, obor Technické lyceum
- Střední škola a Vyšší odborná škola cestovního ruchu České Budějovice
- Vyšší odborná škola a Střední zemědělská škola Tábor, obor Agropodnikání
- SOŠ zdravotnická – obory Laboratorní asistent a Zdravotní sestra
- Vyšší odborná škola, Střední průmyslová škola automobilní a technická České Budějovice, obor Automechanik
- Gymnázium Vimperk
- Střední průmyslová škola Tábor, obor Pozemní stavitelství
- Masaryková střední škola chemická Praha, obor Klinická a toxikologická analýza
- SOŠ ekologická a potravinářská, obor Technologie potravin
- SŠ spojů a informatiky Tábor
- Střední škola řemeslná Soběslav, obor Opravář zemědělských strojů
- VOŠ a SZeŠ Tábor
- SPŠ strojní a stavební, obor Pozemní stavitelství
- Hotelová škola Praha, obor Hotelnictví
- Střední uměleckoprůmyslová škola, obor Designér interiéru